

Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik

Aningaasaqarnikkut
Ingerlatsineq pillugu
Nalunaarut
2012

Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nalunaarummik ukiumoortumik Inatsisartut upernaakkut ataatsimiinnerini saqqummiussinissamik missingersuusiordermut inatsit malillugu Naalackersuisut pisussaaffeqarput.

Namminersorlutik Oqartussat aningaasaqarnerat aamma isertitani aningaasartuutinilu nalinginnaasumik ineriartornerup nassuiaateqarfigineqarnerata saniatigut siunertaavoq, aningaasartuuteqarfiusut isertitaqarfiusullu pingaarnerit ilaanni ataatsimi arlalinniluunniit, ilanngullugu aningaasanut inatsimmi tunngaviusunut naleqqiullugu, aningaasaqarnerup ingerlatallu ineriartornerisa nalilersoqqissaarneqarnissaat.

Nalunaarummi siunertarineqarpoq Namminersorlutik Oqartussat aningaasaqarnerat pillugu paasissutissiisarnerup annertusineqarnissaa aammalu Namminersorlutik Oqartussani Kalaallit Nunaannilu ataatsimut isigalugu aningaasaqarnikkut ineriartorneq pillugu tunngavissaqarluartumik oqallinnissamut tunngavissiinissaq.

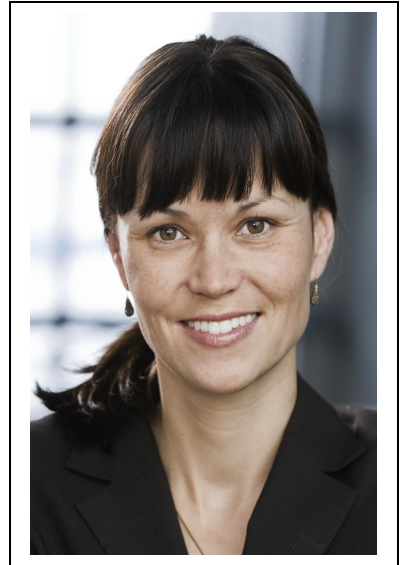
Nalunaarummi aamma siunertarineqarpoq ajornartorsiuteqarfiusut ineriartornerullu sammiviisa immikkuullarissut ersarissisinnissaat, aammalu inatsisit naapertorlugit, aningaasaqarnermut tunngatillugu ineriartorneq pingaarnersiunerlu pillugit Naalackersuisut Inatsisartullu isumaliutersuuteqarneranni ilanngunneqarsinnaanngorlugu iluseqassalluni.

Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu 2012-imut Naalackersuisut nalunaarutaat manna 2013-mut aningaasanut inatsisissatut siunnersuutigineqartussamut Naalackersuisut suliaqarnerannut

atatillugu isigineqassaaq. Taanna august 2012-mi tamanut saqqummiunneqassaaq.

Aallaqqaasiut

Kalaallit Nunaanni 2011-mi meeqqat 821-t inunngorput. Inuiaqatigiinni atugarissaartuni inunngorput, tamatumani akiliutitaqanngitsumik ilinniartoqarsinnaalluni, peqqinnissaqarfik napparsimasunit akiliutitaqanngitsumik atorneqarsinnaalluni aammalu kikkut tamarmik toqqissisimasumik utoqqalinissaat isumannaarniarlugu utoqqaat paaqqutarineqarlutik. Tamanna nunani allarpassuarni atuutinngilaq.

Taamaattorli meeqqanut atatillugu tamanna kisimi oqaluttuartassaangilaq. Naak ilinniartitaaneq akiliutitaqanngikkaluartoq ilinniarsimannngitsut sulii amerlapput.

Tamatuma peqatigisaanik meerartatta ilaat amerlavallaat ilaqutariinnut paarsisartunut imaluunniit ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut inissineqartarput. Aamma meeqqat inunngorfigaat Kalaallit Nunaat meeqqat ilarpassuisa piitsuullutik inuuffigisaat, tassa taakku angajoqqaat aalajangersimasumik aalajaatsumillu suliffeqannginnamik. Tamatuma pitsanngorsarneqarnissaa sulissutigissavarput.

2025-mi meeqqat 2011-mi inunngortut amerlasuut apersortissapput. Inuusuttunngoriartussapput periarfissaminnik aatsaat misileraalissallutik. Anguniagaraarput toqqissisimasumik meeraanissaat, inuunermillu ingerlaneranni misigissagaat Kalaallit Nunaat meeqqanut tamanut ilinniarnissamut periarfissalik ilinniagaqarnissamillu annertuumik kissaateqarfiusoq. Misigissavaat Kalaallit Nunaat inuit tamarmik inuiaqatigiinni eqeersimaartumik peqataaffigineqartoq.

Inuiaqatigiilli atugarissaarfusut qulakkeerneqarnissaannut attanneqarsinnaasumik aningaasaqarnissaq pisariaqarpoq. Tamatumani naatsumik oqaatigalugu pisariaqartut marluupput, tassalu:

1. iluarsaaqqinnerit siunnerfeqartumik sulissutigissagivut
2. nunatsinni suliffissuaqarnikkut inerisaasoqassasoq

Tamatuma qulakkeerneqarnissaanut periarfissaqarlutalu nukissaqarpugut. Aammali pisariaqartunik aalajangiinissatsinnut sapiissuseqartariaqarpugut. Allannguinnissamut sapiissuseq 2025-p tungaanut Kalaallit Nunaannut atatillugu takorluukkatsinni oqaasertalersussavarput. Takorluugaq aningaasaqarneq attanneqarsinnaasoq aqutigalugu piviusunngortinneqassaaq, tamanna inuussutissarsiutinik nutaanik inerikkiartortitsinikkut iluarsartuusseqqinnernillu arlalinnik tungaveqarluta piviusunngortinneqassaaq.

Kalaallit Nunaat 2025-mi

Takorluukkavut anguniagaqarfussapput. tamatumuunakkut qulakkeerneqassaaq Kalaallit Nunaat kikkut tamarmik tapeeqataaffiat – aammalu tapeeqataanissamut periarfissaqarfia. Assigiinnerusumik atugaarneq attanneqarsinnaasumillu ineriartortitsineq aqutigalugit qulakkiissavarput, kikkut tamarmik peqataatinneqarnerat qimataasoqannginnissaalu.

Takorluukkap anguniarnissaanut aqutissat imaannaanngillat. Aallaavigineqartussarli qujanartumik pitsaavoq. Akiitsut annikipput piumassuseqarluarlutalu. Taamaattorli innuttaasut ataasiakkaat tamarmik kattuffiillu tamarmik, suliffeqarfiit, kommunit Namminersorlutillu Oqartussat suliniuteqarnissaat takorluukkatsinni pisariaqarpoq. Kikkut tamarmik assigiimmik siunnerfeqassapput. Kalaallit Nunaanut atatillugu takorluugaq peqatigiilluta piviusunngortissavarput.

Tamanna Inatsisartuni qinikkanut piumasaqarfiuvoq. Kommunini qinikkanut piumasaqarfiuvoq. Allannngortitsiniaraanni piffissaq qinigaaffiusoq tulliuuttoq kisiat pinnagu aamma allat eqqarsaatigineqartariaqarput. Allannguutit ullormit ullormut piviusunngortinneqarsinnaanngillat ukiorpassuilli ingerlanerani piviusunngortinneqassallutik. Uagut qinikkatut ullumikkut aalajangikkatta 2025-mi sunniutissaat naliliiffigissavagut. Aningaasaqarnermik oqimaatigiiissaarinerup saniatigut ukiunut tulliuuttunut missingersuusiornitsinni 2025-mi aningaasaqarnerup attanneqarsinnaanissaa aamma aallutissavarput.

Allannguutit innuttaasunut sapinngisamik qanittumik atuutsinneqalernissaat aamma pingaaruteqarpoq aammalu allannguutinut ataasiakkaanut amerlasuut ingerlatseqataanissaasa qulakkeerneqarnissaat pingaaruteqarluni. Taamaattumik inuussutissarsiornermi, akileraartarnermi, ineqarnermi isumaginninnermilu anguniagassat iluini iluarsartuussinissat qitiulluinnartut pillugit ingerlatsisut pingasoqiusamik suliffeqarnermik ingerlatsisut isumaqatiginninniarnissamut Naalakkersuisunit aggersarneqarput. Suliffeqarnermi ingerlatsisut iluarsartuusseqqinnernut piviusorsiorlumik sunniuteqataaanissamik neqeroorfigineqarput. Suliffeqarnermi ingerlatsisut Naalakkersuisut assigalugit meeqqat kisiisa pinnagit, aammali angajoqqaajusut aanaakkuullutillu aataakkuusut siunissami atugarissaartuunissaasa qulakkeerniassavaat. Siunissami utoqqaat amerliartuinnavittussaapput, tamannalu tunngavigalugu inuiaqatigiussuserput aaqqissuutissavarput.

Maanna ajornartorsiutaasut soorunami aamma aaqqinniassavagut. Meerartavut pitsaasumik inuuneqassappata taakku angajoqqaavi ullumikkut suliffeqassapput aammalu meeqqamik aalajaatsumik toqqissisimasumillu peroriartornissaat qulakkeerniarlugu eqqissisimasumik inuuneqassallutik. Tamanna inuussutissarsiutinut nutaanut namminersortut aningaasaliinerisigut aningaasaqarnermik inerikkiartortitsineq aqutigalugu qulakkeersinnaavarput.

Suliffissarpasuit najugaqarfitsinni pilersinneqarneq ajorput. Suliffissarpasuit nutaat najugaqarfiit ungasittuanniippat aammalu suliffiginiaanni piffissani aalajangersimasuni ilaqqat qimassimanissaat pisariaqartarluni. Tamanna oqitsuinnaaneq ajorpoq. Anguniagarpulli

angussagutsigut inuussutissarsiutitigut periarfissat nutaat siunnerfigisariaqarpagut. Ilinniartitaanerit inuussutissarsiutinit nutaanit piumasarineqartut ingerlannissaat piumassuseqarfigissavarput aammalu nunatta ilaata allanngorneqanngitsup allanngortinneqarnissaata akuerinissaanut piumassuseqarfigissavarput tamanna piujuartitsinissamik tunngaveqarluni aatsaat pissappat. Kingullertut minnerunngitsumillu sumiiffinnut inuussutissarsiutinik nutaanik pinngorfiusunut nuttarnissarput piareersimaffigissavarput.

Naalakkersuisut Kalaallit Nunaannut tunngatillugu takorluukkani aqutigalugu takutinniarpaat allannguinissamut piumassuseqartugut, taamaalilluni 2011-mi inunngortut ilinniarsinnaaqqullugit aammalu inuiaqatigiinni eqeersimaartumik tamarmik peqataallutik inuuneqarsinnaaqqullugit.

Atuarluarisi oqallilluarlusilu.

Maliina Abelsen – Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoq

Imarisai

Aallaqqaasiut.....	4
1. Aningaasaqarnikkut pissutsit aningaasaqarnikkullu ingerlatsineq.....	7
2. 2025-p tungaanut pilersaarut – Kalaallit Nunaat 2025-mut atatillugu Naalakkersuisut takorluugaat.....	16

1. Aningaasaqarnikkut pissutsit aningaasaqarnikkullu ingerlatsineq

1.1 Akit nikerarneranni pissutsit

Nunarsuarmi aningaasarliorneq Kalaallit Nunaata aningaasaqarnikkut annertunerusumik ajornartorsiorfiginagu qaangerpaa. USA-mi Europamilu nunat 2008-mi aningaasarliornerup allartinnissaa sioqqullugu 2010-mi 2011-milu annikinnerusumik inerikkiartortitsipput. Annikinnerusumik inerikkiartortitsinerit kingunerisaanik nunat taakku annertoorujussuarmik akiitsoqalerput, tamatumalu aamma kingunerisaanik aningaasaqarnikkut niuerfinni eqqissiviilliortoqalerluni erniat qaffakkiartornerannik kinguneqartumik. Pisortat akiitsuinut erniarititat qaffakkiartornerisigut nunat taakku politikimik sukannerujussuarmik ingerlatsisariaqalerput.

Nunani tamalaani ineriartorneq nunatsinni aningaasaqarnerup ineriartorneranut annertunerusumik allannguisitsinngilaq. Kalaallit Nunaanni isertitaqarfiit pingaernerit tassaapput nunanit allanit nuutat, aalisakkanik tunisassiornermit isertitat kiisalu aatsitassarsiornermit toqqaannartumik toqqaannanngitsumillu isertitat. Nunanit allanit nuutat nunani tamalaani aningaasat nalingisa nikerarnerannit sunnerneqarneq ajorput, taakku isumaqatigiissutitigut aalajangersarneqartarmata. Aalisarnermit aatsitassarsiornermillu isertitat pilertortumik allannguuteqarsinnaasarpud aammalu nunani allani aningaasaqarnikkut annikinnerusumik inerikkiartortoqarsinnaanerannit sunnerneqarsinnaallutik. Ukiunili kingullerni ineriartorneq pitsaasuvoq raajat qalerallillu avammut tunineqartartut akii qaffakkiartuaarmata kiisalu pingaartumik uuliasiorneq suli ingerlanneqarmat.

Inissaaleqinerup kiisalu inissiat pigineqareersut iluarsarneqarnissaannik isaterneqarnissaannillu pisariaqartitsinerup kingunerisaanik sanaartornermi ingerlatat suli annertupput. Ingerlatat taakku annerpaartaat pisortat aningaasaliinerannit ingerlanneqarpud.

Nuna tamakkerlugu tunisassiat ataatsimut nalinganni aningaasaqarnikkut inerikkiartorneq 2010-mi 1,2 pct.-iussasoq aammalu 2011-mi 3 pct.-iussasoq nalilerneqarpoq.

Nuna tamakkerlugu tunisassiat ataatsimut nalingata (BNP) 2010-mi 2011-milu annertungaatsiartumik inerikkiartorneranut pissutaavoq uuliasiornerup annertuseriarnera

akileraarutitigut isertitat annertusinerisigut inuiaqatigiinnut tamanut iluaqutaalluni. Taamaattorli aningaasarsianit ikitsuinnaat kalaallinut sulisunut tuttarput qillerinerit atortussat eqqussorneqartut atorlugit sulisussanit tikisitanit ingerlanneqartarmata.

Aningaasat nalingisa nikerarneranni pissutsit pingaarnerit arlallit ineriartornerat takussutissiaq 1-imi takutinneqarpoq. Nuna tamakkerlugu naatsorsuutitigut kisitsisit tamanut saqqummiunneqartut kingulliit 2007-imut attuumassuteqarput. Taamaattumik aningaasaqarnermi ineriartorneq, tassunga ilanngullugit akileraarutinit akilikkat, assartukkat annertussusiat, aalisakkat akii kiisalu taarsigassarsiat aammalu taarsigassarsiarititit pillugit paasissutissat tunngavigalugit Aningaasaqarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit siulittaasoqarfiat missingiivoq.

Takussutissiaq 1. Kalaallit Nunaata aningaasaqarnera pillugu aningaasaqarnikkut kisitsisitigut paasissutissat

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
BNP-mi piviusumik siuariarnerit, pct.-inngorlugit	2,4*	2,3*	1,4*	1,2*	3,0	0
Illoqarfinni suliffissaaleqisut amerlassusiat	2.199*	1.783*	2.029*	2.412*	2.794*	2.794**
IS-p inerneru, mio. kr.	-28	-94	-514	207	13	0**
IST-p inerneru, mio. kr.	-267	-318	-950	2	-200	-221**

Najoqqutarisaq: Aningaasaqarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit nalunaarusiaat 2011

*Nassuiaat: Kisitsisit ulloriaasamik nalunaarneqartut Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfimmit nutartikkatut pissarsiarineqarput.

**Nassuiaat: Kisitsisit marloqiusamik ulloriaasamik nalunaarneqartut kisitsisit nutartikkat tunngavigalugit nutaamik missingeneqarput.

Aningaasaqarnikkut ingerlatat 2012-mi appariaateqassasut nalilerneqarpoq. Aalisarneq, sanaartorneq aatsitassarsiornerlu 2010-mi 2011-milu inerikkiartortitsisut 2012-imi ingerlatanut annertusissutaanissaat naatsorsuutigineqanngilaq. Siunissaq isigalugu uuliasiornikkut aatsitassarsiornikkullu ingerlatat ineriartornerat aningaasaqarnikkut inerikkiartornermut apequtaassapput. Niuerutigineqarsinnaasunik nassaartoqarpat ingerlatat annertuseriarujussuarsinnaapput, ujarlernermili angusaqanngitsoornerit appassutaasinnaallutik.

Nunanut allanut niuerneq

Aningaasaqarnikkut nalinginnaasumik ingerlatat 2010/2011-mi annertusiartuaarnerat assigalugu nunanut allanut niuerneq annertusiartuaarpoq. Ukiut marlussuit annertuumik nikingassuteqarnerup kingorna nioqqutissanik eqqussuinerup naleqassusia 2011-mi qaffariaateqarpoq. Eqqussuinerup

qaffasinnerujussuanut piunasaqarnerup piserusussuseqarnerullu annertunerannut takussutissaasoq ilimanaateqarpoq, taamaattorli akiitsoqalernikkut amerlanerpaat aningaasalersorneqarlutik.

Aningaasat naleerukkiartornerat

Atuinnermut akit ineriartornerannut ilaapput akit nalinginnaasumik qaffassutaat suliffeqarfinit namminersortunit aalajangersarneqartartut aammalu akitsuutit Inatsisartunit politikikkut aalajangersarneqartartut.

2012-imi januaarimit akit qaffasissusiat 2011-mi januaarimut sanilliullugu 4,8 pct.-inik qaffasinneruvoq aammalu 2011-mi juulimut sanilliullugu 3,1 pct.-imik qaffasinnerulluni. Nunarsuarmi uuliap akiata qaffasinnerulernerata kingunerisaanik Polaroilip 2011-mi juulip affaani siullermi akigititani 1,10 kr.-inik qaffappai. Ataatsimut isigalugu tamatuma kinguneraa ikummatissanut akit 25 pct.-it missaannik qaffammata. Taama qaffaaneq akit qaffasissusiata annertusiartuaanerannik kinguneqarpoq. Qaffariaat tamanna ungasianit kiassarnermut innaallagiatortumillu kiassarnermut akinut sunniuteqarpoq. Innaallagissamut angallannernullu akit uuliap akiisa qaffariaateqarnerannit aamma sunnerneqarput.

Aalisarneq

2011-mi aalisarnermit isertitat ataatsimut isigalugu ukiup siulianut sanilliullugu qaffasinnerupput. Aalisakkanik avammut tunisat naleqassusiat 2010-mut sanilliullugu 430 mio. kr.-t missaannik qaffariaateqarpoq. 2011 ukiuvoq aalisarnermik inuussutissarsiuteqartunut isertitsiviulluortoq. Nunatsinni avammut tunisassiornermik ingerlataqartut annersaasa isertitaqarluarnissamut periarfissagissaarluarmata pitsaasuvoq, tamannalu aningaasaqarnikkut immikkoortunut allanut sunniuteqarluni. Aalisakkat akiisa qaffasinnerat akileraarutitigut isertitat qaffannerannut tapeeqataavoq aammalu Royal Greenland A/S-imi ukiumi naatsorsuuseriffiusumi 2010/11-mi inernerit pitsanngoriaateqarnerannut annertuumik tapeeqataalluni. Tamanna aamma umiatsiaararsorluni aalisartunut sunniuteqarpoq, tassa taakku tunisaasa akii qaffariaateqarmata.

Aalisarnerup taama pitsaasumik ineriartornera pingaartumik avammut tunisat akiisa qaffakkiartornerannik pissuteqarpoq. Tamanna aamma isumaqarpoq avammut tunisat akii 2010-p aallartinnerani atuuttut taamatut appariaateqaqqissagaluarpata isertitat pitsanngoriaateqarnerat allannguuteqarsinnaasoq.

Aalisagartat annertussusiat ukiumit ukiumut annertuumik nikerarsinnaapput, ilaatigut pisassiissutit allannguuteqartinneqarnerisigut ilaatigullu pisiarineqarumassusiisa nikerarnerata kingunerisaanik. Raajartassat biologit siunnersuinerat tunngavigalugu 2012-imi annikillineqarput. Aalisagaqassuseq tunngaviginagu aalisarnikkut pisassat annertusineqarsinnaanngimmata aalisarnerup aningaasaqarnikkut sapinngisamik sunniuteqartinneqarnissaa aamma pingaaruteqarpoq.

Takornariartitsineq

Takornariartitsineq inuussutissarsiutitut suli annertusiartorpoq annertusiartoqqinnissaalu suli ilimanaateqarluni. Umiarsuit takornariartaatit atorlugit takornariartitsineq annertusiartorpoq aammalu 2010-mi ilaasut 30.000-it sinnerlugit. Taakkuli 2011-mi 30.000-it ataatsiarlugit ikileriaateqarlutik.

Nunami takornariartitsineq 2011-mi annikillerialaarpoq, ilaatigut Nunatta Islandillu akornanni timmisartuussisarnerup kingunerisaanik. Islandimut timmisartuussinerit pisariinnerulerlutillu amerlanernit atorneqarsinnaalerpata takornariartitsineq annertusissaaq aammalu annertuseriaqqinnissaanut periarfissaqarluni.

Aatsitassat

Suliariumannittussarsiuussinikkut uuliamik gassimillu ujarlertoqarnissaanut akuersissuteqartoqarpoq. Ingerlatseqatigiiffiit ujarlernerit ingerlanneqarnissaannut aningaasartuutaat qaffariaateqarput. 2002-mit 2007 ilanngullugu aningaasartuutit taakku katillugit 100 mio. kr.-iupput, ukiumoortumik agguaqatigiissillugu 17 mio. kr.-it amerlaqataat. 2008-mi 2009-milu aningaasartuutit ukiumoortumik 500 mio. kr.-it missaannut annertuseriarujussuarput. 2010-mi aamma 2011-mi Kalaallit Nunaata kitaani 5 mia. kr. missaannik naleqartumik uuliasiorluni qillisoqassaaq. IBA-mik isumaqatigiissutitigut assigisaatigullu inuiaqatigiit iluanarutigisaat 2010-mi 500 mio. kr.-t missaannut 2011-milu 1.000 mio. kr.-t missaannut naatsorsorneqarput. Taakkua affai Nunaoilip piginneqataaffigai, taakkuli aatsaat naleqalissapput aningaasatigut iluanaarutaasinnaasumik nassaartoqarpat.

Annertuseriaat tamanna aningaasaqarnermut tamarmut sunniuteqarpoq aammalu ataatsimut inerikkiartortitsinermut annertuumik tapeeqataalluni. 2011-mi uuliasiorluni qillerinerit niuerutigineqarsinnaasunik nassaarfunngillat aammalu 2012-imi uuliasiorluni qillisoqassanngilaq. Paarlattuanik uuliasiorfissuit sajuppillatsitsisararluni misissuinikkut paasisanik katersuinertik ingerlatiinnassavaat, soorlu aamma sumiiffinni aalajangersimasuni qillerinissat ingerlanneqarniartut.

Aatsitassat manngertut eqqarsaatigalugit Kalaallit Nunaata kujataani kuultisiorfik 2011-mi ammaqqinneqarpoq. Tamatuma saniatigut Maarmorilimmi aatsitassanik piiaanissamut akuersissuteqartoqarpoq. Sanaartornissamut aningaasaliissutit naammassineqarpata tunisassiornissaaq 2014-imi aallarteqqinneqassasoq pilersaarutaavoq. Pii-affimmi suliffissat nutaat 100-t missaanniissasut naatsorsuutigineqarpoq.

Aatsitassanik manngertunik ujarlerneq ukiuni arlalinni annertuumik ingerlanneqarpoq. Taamaaliornikkut suliniutit arlallit ineriartortinneqarput aammalu Kalaallit Nunaanni Tunup Avannaarsuani Citronen Fjordimi, Nuummi Isukasiani, Qeqertarsuatsiaani aligoq aappaluttoq pillugu aammalu Kalaallit Nunaata kujataani Killavaani imminut akilersinnaasunik misissuisoqassasoq naatsorsuutigineqarpoq. Tamakku kingunerisinnaavaat piaanissamik akuersissutinik sinissaarlu ungasinnerusoq isigalugu aatsitassarsiorfinnik ammaanissamik atorluanaanissamik qinnuteqartoqassammat. Taamaakkaluartoq suliffissaqartitsiniarnermut akileraarutigullu isertitaqarnermut annertuumik sunniuteqaataasinnaallutik piiaanikkut ingerlatat suli ikippallaarput.

Aatsitassanik manngertunik ujalernermet aningaasartuutit Aatsitassanut Ikummatissanullu Pisortaqarfimmit 2007-imi 2008-milu 500 mio. kr.-it missarpiaannut naatsorsorneqarput. Taakku 2009-mi 300 mio. kr.-inut ikileriarput, 2010-milu 500 mio. kr.-it sinnerlugit qaffariaateqarlutik. Aatsitassanik manngertunik ujarlerneq nunani tamalaani aningaasat nalingisa nikerarnerannit aammalu tunisassiassat akiisa nikerarnerannit sunnersimaneqarpoq, tamakku kingunerisaannik ingerlatat annertussusiat nikerassalluni.

Suliffissaaleqineq suliffissallu

Takussutissiami matumani kingulianiittumi takutinneqarpoq suliffissaaleqisut ukiuni kingullerni amerleriarsimasut.

Takussutissiaq 3. Suliffissaaleqisut

	Ukioq kaajallallugu agguaqatigiissillugu	Januar
2007	2.199	3.046
2008	1.783	2.653
2009	2.029	2.246
2010	2.412	2.908
2011	2.794	3.292
2012	-	3.767

Malugalugu: nuna tamakkerlugu piffissaq malillugu agguaqatigiissitsineq kisitsisit takutippaat.

Najoqqutarisaq: Aningaasaqarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit nalunaarusiaat 2011. (Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqquissaartarfimmit kisitsit 2012-imi februaarimi pissarsiarineqartut nutaat)

Kisitsisitigut paasissutissat takutippaat inuit qassit qaammatip ataatsip ingerlanerani suliffissarsiorlutut suliffissarsiuussisarfinnut saaffiginnissimanersut. Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqquissaartarfup nalunaarsugaat suliffissarsiuussisarfiit kommunit allaffissornikkut periusianni Winformatikimi suliffissaaleqisunik nalunaarsugaannik tunngaveqarput. Illoqarfinni

suliffissaaleqisut kisitsisitigut paasissutissat takutippaat. Nunaqarfinni suliffissaaleqisut 1.000-t missaanniiput.

Aammattaaq suliffeqartut pillugit kisitsisitigut paasissutissat Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfimmit allanngortinneqarput. Ukiunut 2007-imut aammalu 2010-mut suliffeqartut pillugit kisitsisitigut paasissutissat suliarineqareerput. Kisitsisitigut paasissutissat takutippaat, takuuk takussutissiaq 4, inuit suliffissaaleqisut amerleriarujussuarsimagaluartut ukiuni kingullerni pingasuni sulisut ataatsimut isigalugu allannguuteqanngitsut. Suliffinni ataasiakkaani annertunerusumik allannguuteqartoqanngilaq.

Takussutissiaq 4. Suliffeqartut pingaarnert qaammammut ataatsimut agguaqatigiissillugit, suliffiit 2007-2010

Suliffeqartut	2007	2008	2009	2010
Katillugit	27.554	28.333	28.478	28.386

Najoqqutarisaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, Sulisut 2007-2010 – Saqqummersitaq nutaaq. Suliffeqarneq 2011:7, Takussutissiaq 2.1, qupp. 7.

Suliffeqartut suliffissaaleqisullu pillugit kisitsisitigut paasissutissat ataatsimoortinniarneqarnerat ajornakusoorpoq. Suliffissaaleqisut amerliartornerat sulisussat ikilinerannik – illuatungaanulluunniit – pissuteqarnerasoq imaaliallaannaq oqaatigineqarsinnaanngilaq. Kisitsisitigut paasissutissat taakku marluk ataqatigiissinneqarneranni ajornakusoorit silersoq tassaavoq piffissap ataatsip iluani inuit suliffissaaleqisutut nalunaarsorneqarsinnaammata aammalu suliffeqartutut nalunaarsorneqarsinnaallutik, takuuk suliffissaaleqisut pillugit kisitsisitigut paasissutissani ajornartorsiutit matuma siuliani nassuiarneqarnerat.

Tamanna tunngavigalugu suliffissarsiuussisarnermut tunngasuni kisitsisitigut paasissutissanik pitsaanerusunik pilersitsiniarluni suliniutit arlallit aallartinneqarput. Siullermik Inuussutissarsiornermut Suliffeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik kommunit suleqatigalugit periutsimik atuutsitsilerniarluni suliaqarpoq, tamatumani suliffissaaleqisutut nalunaarsorneqartut sulilernissaminnut piareersimanagerat malillugu assigiiaanut pingasunut agguarneqarlutik nalunaarsorneqassallutik. Tamatuma saniatigut Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik suliffissaaleqisut suliffeqartullu pillugit kisitsisitigut paasissutissat sulisinnaasut pillugit ataqatigiinnerusumik nassuiarneqarnissaat maanna ingerlappaa.

1.2 Pisortat suliassaqarfuisa aningaasaqarnerat

Pisortat suliassaqarfii inuiaqatigiit aningaasaqarneranni annertunerpaapput. Taamaattumik pisortat

suliassaqarfiini pitsaasumik aningaasaqarneq, siunissamut ungasissumut aningaasaqarnikkut ingerlatsinermik patajaatsumik pilersitsisinnaanissamut aalajangiisuulluinnartumik pingaaruteqarpoq. Namminersorlutik Oqartussani kommuninilu ukiuni 2006-imiit 2015-imut isertitat aningaasartuutillu takussutissiami matuma kingulianiittumi takutinneqarput.

2011-mut aamma 2015 tikillugu Aningaasanut Inatsimmi IST-mi katillugit 751 mio. koruuninik amigartooruteqarfiusumik missingersuusiortoqarpoq. Ukiuni taakkunanani kommunit 169 mio. koruuninik amigartooruteqarfiusumik missingersuusiortuput. Ataatsimut isigalugu pisortat suliassaqarfii 2007-imiilli amigartooruteqartarsimapput. 2009-mi amigartoorutit annertunerpaapput.

Takussutissiaq 5. Pisortat suliassaqarfii pillugit aningaasaqarnikkut kisitsisitigut paasissutissat 2006-2015

	2006	2007	2008	2009	2010	2011‡	2012‡	2013‡	2014‡	2015‡
Nunatta Karsiata Aningaasartuu tai	5.444	5.925	6.142	6.859	6.183	6.445	6.613	6.562	6.329	6.335
taakkunannga sanaartorneq	700	1.003	929	807	719	937	946	854	582	557
Nunatta Karsiata Isertitai	-5.484	-5.658	-5.825	-5.910	-6.185	-6.245	-6.391	-6.315	-6.307	-6.274
IS-p inernera	-65	28	94	514	-207	-13	0	93	53	112
IST-p inernera	-40	267	318	950	-2	200	221	247	22	61
Kommunit Aningaasartuut aat	2.717	2.863	3.076	3.262	3.193	3.561	3.549	3.453	3.400	3.346
taakkunannga sanaartorneq	265	259	391	391	256	363	350	272	228	180
Kommunit Isertitaat	-2.866	-2.966	-3.009	-3.184	-3.171	-3.447	-3536	-3509	-3492	-3495
Kommunit	-149	-102	-67	-78	22	114	13	-55	-93	-148
Pisortat suliassaqarfii katillugit	-189	165	251	872	20	314	234	192	-71	-87

Najoqqutarisat: AI2011 & AI2012, kiisalu KANUKOKA-p missingersuutai naatsorsuutaalu. ‡= Missingersuutit kisitsisitai

Malugalugu: Kisitsisit siuliani minusitallit takutippaat, aningaasanut inatsit eqqarsaatigalugu, nunatta karsia pitsaasumik angusaqartoq.

Namminersorlutik Oqartussat aningaasaqarnerat

Naalackersuisut ukiuni kingullerni aningaasanut inatsisinik saqqummiussa qarput ingerlatsinerup sanaartornerullu inernerani (IS-ip inenera) ingerlaavartumi oqimaaqatigiissaarinissaq missingersuutigalugu. Ukiuni kingullerni aningaasaqarneq ingerlalluarpoq aammalu IS-ip inernerani oqimaaqatigiissaarilluni missingersuutit tamarmiusut malinneqarput. Nunatta Karsiata 2010-mut Naatsorsuutai naatsorsuutigisamik pitsaanerusementik angusaqarfiupput. Tamatumunnga katillugit 145 mio. kr.-inik immikkut ittumik isertitat pissutaapput IS-ip inernerata pitsaanerulerneranut pequtaataasut. Nunatta Karsiata 2011-mut Naatsorsuutai sulii naammassineqanngillat, maannamuugallartorli nalunaarsukkat takutippaat 2011-mi aamma immikkut ittumik isertitaqartoq. 2011-mi immikkut ittumik isertitat ilarpassui Naalackersuisut Tasiilami, Sisimiuni, Aasianni, Uummannami Qaortumilu ilinniartut ineqarfiinut skolehjeminullu aningaasaliissutigaat.

Ingerlatsinerup, Sanaartornerup Taarsigassarsisitsinerullu inernerat (IST-p inenera) erngup nukinganik innaallagissiorfinnik ineriartortitsinissamut Nukissiorfinnut taarsigassarsisitsinerup kingunerisaanik sulii amigartooruteqarfiuvoq. Taarsigassarsiarititat taakku ukiut arlallit ingerlanerini nunatta karsianut utertillugit akilersorneqassapput aammalu siunissaq ungasinnerusoq isigalugu taarsigassarsiarititat taakku nunatta karsiata aningaasaqarneranut pitsaasumik sunniuteqassallutik.

Kommunit aningaasaqarnerat

Kommunit kattussuunneqarmatali maanna ukiut pingasut ingerlareerput. Kommunalbestyrelsit siulliit kommunini nutaani pilersinneqartut piffissaq qinigaaffiat ukiup ataatsip missaani atorunnaassaaq. Piffissaq qinigaaffiusoq kattussuunnerit kingunerisaannik unammilligassaqarfiuvoq.

Aammali Kommune Kujalleq Qaasuitsullu Kommunian piffissap kommunit kattussuunnerisa kingorna aningaasaqarnikkut annertuumik unammilligassaqarput. Aningaasaqarnikkut unammilligassat aningaasat nalingisa nikerarnerannit aammalu ukiut qulikkaarit ingerlanerini kommunini taakkunani innuttaasut annertuumik ikiliartornerannik tunngaveqarput. Aningaasaqarnikkut unammilligassat ikiorserniarlugit Kommune Kujalliup aammalu Qaasuitsup Kommuniata kommunimut akileraarutit 2011-p aallartinnerani 27-mit 28 %-inut qaffappaat. Aammattaaq taakku taarsigassarsisariaqarsimapput.

Kommuneqarfik Sermersuumi kommunimut akileraarut 25 %-iuvoq, Qeqqata Kommuniata kommunimut akileraarut 2012-imi 25-mit 26 %-inut qaffallugu. Qeqqata Kommuniani kommunimut akileraarutit qaffanneqarneranut pissutaavoq Sisimiuni umiarsualiviup annertusarneqarnissaanut annertuumik aningaasaliinissani kommunip naatsorsuutigimmagu.

1.3 Inuiaqatigiit akiitsoqalernerat

Pisortat akiitsoqalernissaannut politikissamut Naalakkersuisut immikkut akiitsut aningaasaliisernerillu pillugit periusissaliorniarput.

Aningaasaqarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit nalunaarusiaanni 2011-meersumi pisortat ingerlatsiviisa akiitsui nassuiaatigineqarput. Namminersorlutik Oqartussat akiitsui annikitsuinnaapput, kommunini aningaasat tigoriaannaat akiitsuisa amerlaqatigaat aammalu ingerlatseqatigiiffiit amerlanerit akiliisinnaassuseqarluarput. Taamaattorli Royal Greenland A/S ingerlatseqatigiiffittut immikkut eqqumaffiginiarneqartussatut isigineqarpoq. Ingerlatseqatigiiffik annertuumik akiitsoqalerpoq aammalu niuerfimmi unammillerfiusumi aningaasallu nalingisa nikerarnerannit sunnertiasumi ingerlatsivoq. 2009-mi pisariaqartitsinerup tamatuma kingunerisaanik Namminersorlutik Oqartussat Royal Greenlandimut aningaasaliipput. Royal Greenland A/S-ip pilersaarutaasutut akiitsut akilersorniarpai.

Takussutissiaq 6. Akiitsut ineriartornissaannik naatsorsuutigisat, tassunga ilanngunnagit attaveqaatinut aningaasaliinerit, mio. kr.

Akiitsut ernialersorneqartut tamakkerlugit	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ingerlatseqatigiiffiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut anginerit tallimat	3.892	4.091	3.509	3.616	3.496	3.025	2.958	2.744
Illuut A/S	-	-	23	338	402	492	547	602
Kommunit	109	109	196	196	196	196	196	196
Namminersorlutik Oqartussat	0	0	250	250	600	800	1.000	1.000
Katillugit	4.001	4.200	3.978	4.400	4.694	4.513	4.701	4.542
Ilanngaaseereerluni akiitsut ernialersorneqartut								
Ingerlatseqatigiiffiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut anginerit tallimat	3.561	3.162	2.657	2.648	2.586	2.177	2.080	1.767
Illuut A/S	-	-	17	328	392	482	537	592
Kommunit	-350	-350	-68	-68	0	0	0	0
Namminersorlutik Oqartussat	-2.092	-1.320	-797	-677	0	200	400	400
Katillugit	1.119	1.492	1.809	2.231	2.978	2.859	3.017	2.759

Najoqqutarisat: Nunatta Karsiata 2010-mut Naatsorsuutai, Kommunit 2010-mut naatsorsuutaat kiisalu ukiumoortumik nalunaarusiassiginningsut.

Malugalugu: Kommunit 2010-mut naatsorsuutaat eqqarsaatigalugit kommunin aningaasaataat tigoriaannaat Namminersorlutik Oqartussanut akiitsoqalernerup kingunerisaanik takussutissiami 37,5 mio. kr.-inik annikillineqarput. Aktiaateqarluni ingerlatseqatigiiffiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut anginerit tallimat tassaapput Royal Arctic Line A/S, Royal Greenland A/S, KNI A/S, TELE A/S aamma Air Greenland A/S.

Takussutissiami 6-imi akiitsut tamarmiusut annertussusiata ineriartornerat takutinneqarpoq, akiitsut pinngoreersut naatsorsuutigineqartullu, tassa akiitsut aningaasaliisarnerillu pillugit periusissap malitsigisaanik aalajangiisoqassappat.

Royal Arctic Line aalajangerpoq umiarsuaatimi nutarterneqarnissaannut aningaasaliiniarluni aammalu taarsigassarsiat umiarsuit nutaat tunniunneqarnerat ilutigalugu piviusunngortinneqassasut. Tamatuma kingunerisaanik ingerlatseqatigiiffiup akiitsuisa 540 mio. kr.-inik amerleriaateqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq. 2012-imut aningaasanut inatsimmi pisortat 2015-ip tungaanut 800 mio. kr.-inik taarsigassarsinissaat missingersuutigineqarpoq. Attaveqaatinut aningaasalersuinissamut taarsigassarsisoqassappat taarsigassarsiat taakku missingersuutaareersut saniatigut pissapput. Aalajangiisoqareerpoq, taakkulu kingunerisaannik pisortat akiitsui tamarmiusut 2012-ip tungaanut ikiliartussallutik. Tamatuma peqatigisaanik erseqqissaatigineqassaaq akiitsutigut pisussaaffigisat amerlissutaat ullumikkut ilisimaneqareersut kisimik ilanngunneqarmata aammalu kisitsisit annertussutsimik takussutissiilluni pingaarnertut taggiinernut takussutissaammata. Kommunit illuutileqatigiiffiini taarsigassarsinnaanerit assersuutigalugu akiitsut annertusinerannut tapeeqataassapput, taakkuli matumani ilanngunneqanngillat.

Pingaarnertut inerniliunneqartoq tassaavoq pisortat aningaasaqarnerat Royal Greenlandimut atatillugu killilimmik annaasaqarfiusinnaammata, pingaarnertulli inissisimaneq aalajaatsuummat.

2. 2025-p tungaanut pilersaarut – Kalaallit Nunaat 2025-mut atatillugu Naalakkersuisut takorluugaat

Siunissami atugarissaarnissamik qanoq qulakkeerinissatsinnut tunngavissat

Naalakkersuisut 2009-mi inissitsitermata ullormit ullormut politikip qimanneqarnissaa anguniarpaat aammalu tamatumunnga taarsiullugu siunissami ungasinnerusumi sunniutissat anguniarlugit aalajangiisarnernut pitsaasunik tunngavissaqarluni aalajangiisarnissaq anguniarlugu.

Taamaattumik Naalakkersuisut Akileraartarneq Atugarissaarnerlu pillugit Isumalioqatigiissitaq kiisalu Angallanneq pillugu Isumalioqatigiissitat pilersippaat. Isumalioqatigiissitanit taakkunanga marluusunit kaammattuutit maanna pigineqalerput aammalu 2025-p tungaanut pilersaarutip – Kalaallit Nunaat 2025-mut atatillugu Naalakkersuisut takorluugaat - suliarineqarnissaanut tunngavigineqassallutik. Taanna 2013-imut Aningaasanut inatsisissatut Siunnersuutip tamanut saqqummiunneqarnera peqatigalugu saqqummiunneqassaaq.

Aningaasaqarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit aammalu Akileraartarneq Atugarissaarnerlu pillugit Isumalioqatigiissitat 2010 aamma 2011-mi aningaasalersuinikkut ajornartorsiutit annertussusii

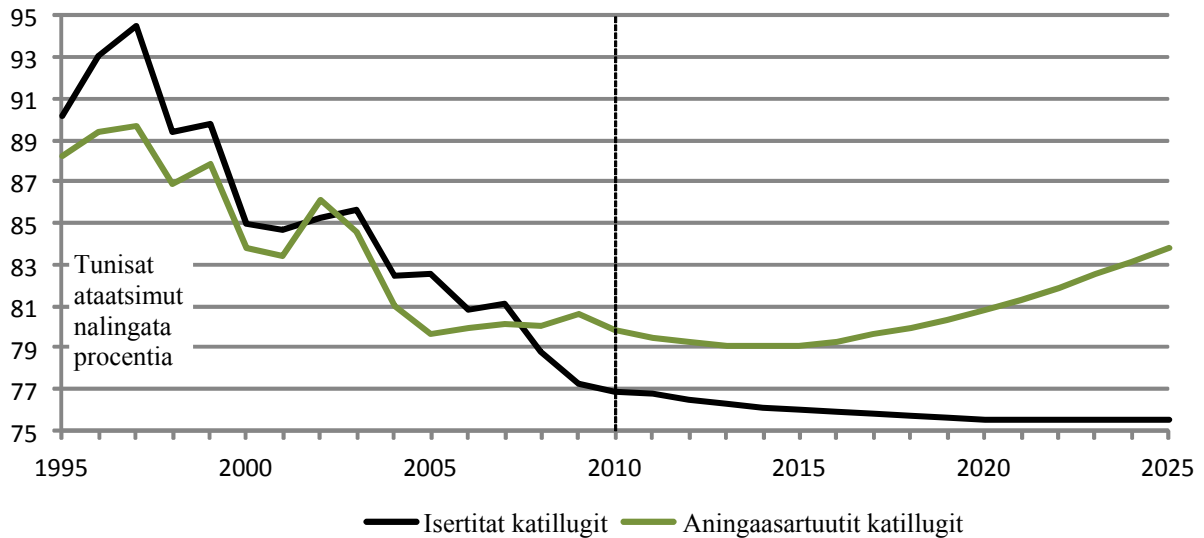
nassuiaateqarfigaat aammalu aaqqiissutaasinnaasunik tamarmik immikkut innersuussuteqarlutik. Aammattaaq Angallanneq pillugu Isumalioqatigiissitat umiarsualivinnut mittarfinnullu inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut akilersinnaasumik aningaasaliinissanut 2011-mi kaammattuuteqarput.

Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnikkut isumaginninnikkullu arlalinnik unammilligassaqqarpoq uagut aammalu meerartatta siunissami atugarissaarnissarput qulakkeerniarutsigu eqeersimaartumik iliuuseqarnissamik piomasaaqarfiusut.

- Inuiaqatigiit ineriartorerisa kingunerisaanik utoqqaat innuttaasut 2035-p tungaanut marloriaatingajannngornissaat naatsorsuutigineqarpoq.
- Inuit sulisinnaallutik ukioqqortussusillit ikileriaateqassapput.
- Ataatsimoortumik tapiissutit aningaasaqarnermut tamarmiusumut sunniuteqarnerat 1979-imiilli annikiliartorpoq taamatullu ineriartorerat ingerlaannassalluni.
- Ilinniagaqassuseq appasippallaarpoq.
- Inooriaatsit assigiinngissuseqarnerat annertuvoq amerlasuullu pitsuullutik inuupput.
- Innuttaasut ilaat sulileraluarunik imminut akilersinnaanngilaq amerlasuullu pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartariaqarlutik.

Unammilligassat tamakku kingunissaat Aningaasaqarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit nalunaarusiaannit 2010-meersumit takussutissiami matuma kingulianiittumi takutinneqarput. Takussutissiami takutinneqarpoq 2035-p tungaanut isertitat appariartorerat ilutigalugu pisortat aningaasartuutaat qaffakkiartuaassasut. Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq allatut oqaatigalugu attanneqarsinnaanngilaq aammalu siunissamut ungasinnerusumut aaqqiiniarluni ukiumoortumik 1 mia. kr.-it pallillugit missingersuutitigut pitsanngoriaatinik nassaarniarloqassaaq.

Titartagaq 1. Aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi ajornartorsiorititsilerneq: Tunngaviusumik ingerlatsinermi pisortat isertitaat aningaasartuutaallu

Malugalugu: Titarnerup sanimukaartup takutippaa 2009-mi attassinissamut iluserititami paasissutissat pigineqareersut aammalu tunngavissanut siunissamut takussutissiat akornanni ikaarsaariarneq. Nalunaarusiaminni 2011-meersumi suliniutit aalajangersimasut sisamat misissorpaat, taakku tamarmik ataatsimoorlutik aningaasaqarnikkut ingerlatsinermik attanneqarsinnaasumik kinguneqarsinnaasut. Aningaasaqarnikkut iluarsartuusseqqinnissamut kaammattuutaanngillat aningaasaqarnerli attanneqarsinnaasoq anguniarlugu periarfissanut takussutissiaallutik. Suliniutit Takussutissiami 5-imi takuteqqinneqarput, tassani suliniutit 2020-p tungaanut qanoq sunniuteqarnissaat aamma takussutissiarineqarluni.

Titartagaq 1-imi takutinneqarpoq 2010-mit 2040-t tungaanut pisortat isertitaasa aningaasartuutaasalu akornanni oqimaaqatigiissitsiniarluni sipaarutissat isertitassalluunniit qanoq annertutigisut nassaarineqassanersut. Aningaasaqarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit piffissami 2010-2040-mi amigartoorutit aningaasaqarnikkut maannakkut ingerlatsineq allanngortinneqanngippat nuna tamakkerlugu tunisassiat ataatsimut nalinganit 7,4 pct.-erissagaat imaluunniit 2010-mi akit malillugit ukiumoortumik 960 mio. kr.-iussasut naatsorsorpaat. Allatut oqaatigalugu siunissami ungasinnerusumi pisortat isertitaasa aningaasartuutaasalu akornanni oqimaaqatigiissaarisooqassappat 960 mio. kr.-it nalinginut sipaarutissanik isertitassanillu ukiut tamaasa nassaarniartoqartassaaq.

Aningaasaqarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit nalunaarusiaminni 2011-meersumi suliniutit aalajangersimasut sisamat misissorpaat, taakku tamarmik ataatsimoorlutik aningaasaqarnikkut ingerlatsinermik attanneqarsinnaasumik kinguneqarsinnaasut. Aningaasaqarnikkut iluarsartuusseqqinnissamut kaammattuutaanngillat aningaasaqarnerli attanneqarsinnaasoq anguniarlugu periarfissanut takussutissiaallutik. Suliniutit Takussutissiami 5-imi takuteqqinneqarput, tassani suliniutit 2020-p tungaanut qanoq sunniuteqarnissaat aamma takussutissiarineqarluni.

Takussutissiaq 5. Aningaasaqarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit aningaasaqarnikkut

ingerlatatigut suliniutissanut assersuutaat taakkulu sunniutissaannik naliliissutaat

Mio. kr. (2010-mi akit malillugit)	Piffissami 2010-2040-mi pissutsit taamaaginnarnerisigut amigartoorutissat agguaqatigiissinnerat	2020-mi pissutsit taamaaginnarnerisigut amigartoorutissat
Aningaasaqarnikkut ingerlatat taama ingerlaannarpata pisussat	960	675
	Pissutsit taamaaginnassappata sunniutissat uuttortarneqarnerat	
1. Inuit inuunertusiartornerat ilutigalugu soraarnerussutisiaqarnissamut ukioqqortussutsip qaffanneqarnera	+130	+90
2. Aningaasat naleerukkiartornerat ilutigalugu pisortanit ikiorsiissutit iluarsiivigineqarnerat	+234	+272
3. Pisortat ingerlatsiviini inerikkiartortoqannginnera, 2020-p tungaanut aningaasat naleerukkiartornerannut iluarsiiissutit ilanngunnagit	+454	+545
4. Inuussutissarsiutinut peqataanerulerneq	+169	+182

Najoqqutarisaq: Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik Aningaasaqarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit nalunaarussiaat tunngavigalugu, 2011, qupp. 101.

Suliniut siullertut periarfissaq tassaavoq soraarnerussutisiaqalernissamut ukioqqortussutsip inuunertunerulernerput ilutigalugu qaffatsikkiartorneqarnissaa. Soraarnerussutisiaqalernissamut ukioqqortussuseq 2016-imi 66-inut qaffanneqassaaq aammalu 2029-mi 67-inut qaffanneqassalluni. Tamatumunnga pissutaavoq inuit 2016-imi 65-inik ukioqalersut 2012-imi 65-inik ukioqalersunut sanilliullutik ukiumik ataatsimik sivilisunerusumik inuunertussasut naatsorsuutigineqarsinnaammat. Aammalu 2029-mi 65-inik aatsaat ukioqalersut ukiumik marlunnik sivilisunerusumik inuunertussasut naatsorsuutigineqarmat. Tamatuma kingunerisaanik ukiumi 2016-imit 2028-mut ullumikkut sanilliullugu sulisinnaasut sulisussallu 500-nit 700-nut ilassammata 2029-mi 1.400-nngussallutik. Taama iluarsartuusseqqinnerup 2040-p tungaanut agguaqatigiissillugu amigartoorutit 130 mio. kr.-inik annikillisinneqarsinnaanissaat naatsorsuutigineqarpoq, nuna tamakkerlugu tunisassiat 1 %-iannut naapertuuttut.

Assersuutigalugu pisortat ikiorsiissutaat aqqutigalugit isertitallit, soorlu pensionisiallit isumaginninnermilu ikiorsiissutit 2020-p tungaanut aningaasat naleerukkiartornerannut iluarsiivigineqarnerat kisiat eqqarsaatigalugu nuna tamakkerlugu tunisassiani amigartoorutit 1,8 pct.-imik annikillissavaat imaluunniit 2040-p tungaanut ukiumoortumik 240 mio. kr.-it

Pisortat aningaasaqarneranni siunissaq ungasinnerusoq isigalugu oqimaaqatigiissaarinissaq ukiuni tulliuuttuni siullerni politikikkut suliassat annerpaartaraat aammalu tamatumani suliassa qarfiit arlallit iluini aaqjissuussaasumik suliniuteqarnissaq kiisalu ataatsimut aaqjiissutissanik qulakkeerinissanut taakku naligiissarneqarnissaat pisariaqarpoq.

Pensionisianut tunngasut misissorneqarnissaat, pisortat ikiorsiissutaat aqputigalugit isertitanit tatineqarnerup annikillisinneqarnissaa, pisortat ingerlatsiviisa pitsanngorsarneqarnissaa kiisalu amerlanerusut suliffeqarfinni namminersortuni suliffeqalernissaat – aammalu pitsaasumik aningaasarsiaqarlutik suliffeqalernissaat pisariaqarput.

Tamatumani soorunami pisariaqarpoq suliassa qarfinni arlalinni pisariaqartumik suliniuteqarnissaq, tassunga ilanngullugu isumaginninnikkut ajornartorsiutinik aaqjiiniarnissaq, meeqqanut inuusuttunullu tunngasut aallunneqarnissaat, amerlanerusut ilinniagaqalernissaat aammalu suliffeqarnermi nuttarnersitsinissaq pisariaqarput. Taamaattumik iluarsartuusseqqinnermi ataatsimut periusissamik oqaasertalersuinissaq Naalakkersuisunit sulissutigineqarpoq, tamanna aqputigalugu pisortat aningaasaqarneranni siunissami ungasinnerusumi oqimaaqatigiissaarinissaq pisariaqartoq pilersinneqarsinnaaqqullugu.

Siunissai anguniagassat eqqarsaatigilluarnagit pilersaarusioreaanni unammilligassat siuliani taaneqartut pissutaallutik atugarissaarnek pigissaarnerlu ineriartorunnaassapput. Inuiaqatigiit atugarissaartut aningaasalersuutissanik amigaateqalissapput aningaasartuutit isertitanit amerlanerulissammata.

Tamanna tunngavigalugu 2025-p tungaanut Naalakkersuisut suliassanut pilersaarusiorniarput. Iluarsartuusseqqinnerit arlallit aqputigalugit inuiaqatigiit atugarissaartut aningaasalersortuarnissaat qulakkeerneqassaaq, tamannalu aqputigalugu uagut meerartattalu siunissami atugarissaarnissarput pigissaarnissarpullu qulakkiissallutigu.

Ataatsimut isigalugu 2025-p tungaanut pilersaarutip tunngavissat makku aqputigalugit inuiaqatigiit imminnut napatittut atugarissaarnikkullu attanneqarsinnaasut qulakkiissavai:

1. Aningaasaqarneq pisortallu missingersuutaat attanneqarsinnaasut
2. Akiitsunut aningaasaliisarnermullu politikki
3. Inerikkiartortitsinissami tunisassiornissamilu anguniakkat
4. Assigiinngissutsimik annikillitsineq

2.1 Aningaasaqarneq pisortallu missingersuutaat attanneqarsinnaasut

Pisortat aningaasaqarnerat attanneqarsinnaasooq aningaasaqarnikkut oqariaasiuvoq, Namminersorlutik Oqartussat kommunillu aningaasartuutiminnik isertitaminnillu siunissaq ungasinnerusoq isigalugu oqimaaqatigiissaarinerannut nassuiaataasooq, aammalu ilanngaattissat ilanngaatigereerlugit akiitsut nuna tamakkerlugu tunisassiat ilaattut aalajaatsumik ilaasutut nassuiaataasooq.

Aaqqissuussaannikkut politikimi siunissaq ungasinnerusoq isigalugu suliniutinik arlalinnik aallartitsisoqassaaq Namminersorlutik Oqartussat aningaasanut inatsisini kommunillu missingersuutaanni ukiumoortumik pingaarnersiuinernut tunngavigineqartussanik. Ukiumoortumik pingaarnersiuiinerit siunissami qaninnermi missingersuutitigut aaqqiissutissanut tunnganerusartut siunissaq ungasinnerusoq isigalugu attassinissamut qulakkeerisinnaanngillat aammalu tamatuma ukiorpassuarni kingunerisarpaa pisortat aningaasaqarneranni ajornartorsiutit annertusiartuinnartarmata.

Pisortat aningaasartuutaat ukiuni arlalinni amerliartorsimapput, tassa Namminersorlutik Oqartussani kommuninilu ingerlatsinnermut aningaasartuutit qaffakkiartorput. Tamanna tunngavigalugu Namminersorlutik Oqartussani kommuninilu aningaasartuutit qaffasinnerpaaffissaannik ukiunut arlalinnut pituttuisumik atuuttussanik atuutsitsisoqalernissaa siunnersuutigineqarpoq. Inuiaqatigiit ineriartorerisa iluarsartuusseqqinnermilu suliniutit kingunerisassa at ukiunut arlalinnut aningaasartuutit qaffasinnerpaaffissaannut ilanngullugit naatsorsorneqassapput.

Ingerlatsiviit ataasiakkaat missingersuutinik politikikkullu iluarsartuusseqqinnernik malinninnermik saniatigut pilersaarusiornissamut isumannaareqataanissamut sinaakkutissat ukiunut arlalinnut atuuttussat sakkusaapput. Aningaasartuutit qaffasinnerpaaffissaannik suliaqarnermi isummerfigineqassaaq ingerlatsiviit assigiinnigitsut ukiunut arlalinnut aningaasartuutit qaffasinnerpaaffissaannut tamarmiusunut qanoq ilanngunneqassanersut aammalu taakku Namminersorlutik Oqartussat kommunillu akornanni qanoq agguataarneqassanersut. Akissussaaffeqarfinnik naalagaaffimmit tiguisoqassappat aningaasartuutit qaffasinnerpaaffissaat sinneri amerlaqataannik annikillisinneqartassapput. Suliassa qarfiit ilaanni aningaasartuutit qaffasinnerpaaffissaannik allannguisoqassappat tamatuma peqatigisaanik pingaarnersiuisoqaaqqinnissaanut siunnersuuteqartoqartassaaq.

Ilinniartitaanikkut suliffeqarnikkullu maannatut tunngavissat atorlugit aningaasaqarnikkut ineriartortoqarnissaa qulakkeerneqarsinnaanngilaq aammalu aningaasaqarnikkut politiki attanneqarsinnaasooq pilersinniaaraanni avammut tunisassiornerup annertusineqarnissaa pisariaqarpoq. Suliniutit annertuut ilaat attassisinnaanissamut tapeeqataasinnaassapput, taakkuli kisiisa atorlugit ajornartorsiut aaqqiivigineqarsinnaanani. Ilinniartitaanikkut annertunerusumik suliniuteqarneq, meeqqat peroriartorneranni atugassarititaasut pitsaanerit, inuussutissarsiutini

ilisimalluarneqartuni tunisassiornerup annertusinera, sulisinnaasut amerlisinnerisigut, pisortat aningaasartuutaannik aqutsinikkut aammalu ineqarnermik akileraartarnermillu iluarsartuusseqqinnerit aningaasaqarnermik ingerlatsinermik attanneqarsinnaasumik tunngavissiinissamut pisariaqarput.

2.1.1 Kommunit aningaasaqarnerat aammalu kommunit akornanni oqimaaqatigiissaarineq pitsaanerusoq

Kommunit Namminersorlutillu Oqartussat akornanni missingersuutit pillugit suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutip maanna atuuttup nutarterneqarnissaa pillugu Naalakkersuisut kommunit isumaqatigiissuteqarfigaat. Suliaq tamanna 2013-imi naammassineqartussat pilersaarutigineqarpoq aammalu kommunit Namminersorlutillu Oqartussat suleqatigiinneranni pitsaaneruseqarput.

Pisortat aningaasaqarnerannik pisariaqartumik aqutsineq aammalu annertuumik assigiinngittoqarneratigut ajornartorsiutit annikillisarneqarnissaannik kissaat Namminersorlutik Oqartussat kisimik suliassarinnigilaat. Kommunit aningaasaqarnerat pisortat aningaasaqarnerannut tamarmiusumut pingaarutilittut ilaavoq aammalu kommunit aningaasartuutaasa aqqissugaanerat aningaasaqarnikkullu isertitassatigut tunngavigisaat innuttaasut inuuniarnermikkut atugaannut periarfissaannullu sunniuteqarput.

Kommunit aningaasaqarnerata aqqissuussaannikkut inuiaqatigiit unammilligassaannut naleqqussarneqarnissaa qulakkeerniarlugu pissutsit matuma kinguliani allassimasut siunissami ataatsimoortumik tapiissutit pillugit isumaqatigiissuteqartarneni qitiutinneqassasut Naalakkersuisunit kissaatigineqarpoq:

- Inuiaqatigiit ineriartornerisa kingunerisaannik aningaasartuutit annertuumik allannguutaat pisortat missingersuutaannut ilanngunneqartassapput, tassunga ilanngullugu kommuninut ataatsimoortumik tapiissutit annertussusissaat ilanngunneqartassalluni. Parterne skal søge at forme en hensigtsmæssig model, der leder til rimelige og retfærdige resultater for begge parter. Isertitassat annertusineqarnissaat anguniarlugu illuatungeriit iluseritassanik tamanut naammaginarumik angusaqarfiusinnaasut ujartussavaat. Kommunit Namminersorlutillu Oqartussat aningaasaqarnerisa attanneqarsinnaanissaat qulakkeerniarlugu pisortat ingerlatsiviini aningaasartuutit qaffasinnerpaaffissaat pillugit piumasaqaatinik saqqummiussinissamut periarfissiisoqassaaq.
- Suliniuteqarfiit immikkut ittut sunniutaat uuttortarneqartassapput.
- Suliassaqarfiit Namminersorlutik Oqartussanit kommuninillu isumagineqartut ersarinnerusumik assigiiaarnerusumillu agguataarneqassapput, tassunga ilanngullugu akisussaaffinnik agguataarinerup kajumissuseerunnermik pilersitsinnginnissaa qulakkeerneqassalluni.

- Atortunik naammaginnartumik aserfallatsaaliisarneq qulakkeerneqassaaq. Aammattaaq pisortat oqartussaasui suliassaqarfimmik ingerlatsinissamik akisussaaffeqartut suliassaqarfimmi tamatumani atortunut aningaasartuutunik akilersuinissamik aamma akisussaaffeqassapput.
- Innuttaasumit ataatsimit isertitat annertussusiat ullumikkornit assigiiarnerusumik isertitaqarnissamik kommunit qulakkeerivigineqassapput.

Naalakkersuisut kommunini pissutsit pillugit nassuiaammik UKA 2012-imi saqqummiussissapput sammisat siuliani allassimasut erseqqinnerusumik tassani sammineqassallutik.

2.2 Akiitsunut aningaasaliisarnermullu politikki

Naalakkersuisut akiitsunut aningaasaliisarnermullu periutsimik UPA 2012-imi saqqummiussissapput nuna tamakkerlugu sanaartornermut pilersaarummut siunnersuutunik imaqartumik. Akiitsunut politikeqarnissamut pisariaqartitsineq arlalinnik aallaaveqarpoq:

1. Ilinniartitaanerup tamarmiusup qaffasissusiata annertusarneqarnissaanut ilinniartinnut aningaasaliisoqarnissaa pisariaqartinneqarpoq.
2. Inissiat sumiiffinni amerlasuuni pisoqalillutillu aserfallassimapput aammalu oquup ajornartorsiutaanera annertusigaluttuinnarpoq.
3. Inuiaqatigiit ineriartortinneqarnerata aningaasalersorneqarnissaanut taarsigassarsinissaq pisariaqalissaaq. Angallanneq pillugu Isumalioqatigiissitat attaveqaatinut aningaasalersuinernik imminut akilersinnaasunik arlalinnik saqqummiussaqqarpoq, inissianut aningaasalersuinissaq suli pisariaqartinneqarpoq aammalu pisortat suliffeqarfiisa annertusarneqarnissaat suli pisariaqartinneqarluni. Aningaasaliinerit tamakku tamarnik immikkut imminut akilersinnaassuseqarsinnaapput, tamakkerlugilli aningaasaliiffigineqarnissaat periarfissaanani ataatsikkullu aningaasaliiffigineqarsinnaanatik. Taamaattumik politikikkut ersarilluinnartumik pingaarnersiuisoqarnissaa pisariaqartinneqarpoq.
4. Pisortat aningaasartuutaat annertusiartuinnartumik tatineqarput. Inuiaqatigiit ineriartornerat atugarissaarnermut annertunerusumik aningaasartuuteqarnermik kinguneqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq akileraarutitigullu isertitassat taamaaqataanik amerlinissaat naatsorsuutigineqarnani. Taarsigassarsianut erniaritit akilersuutillu akilersorneqarnerat atugarissaarnermut aningaasartuutitut salliutillugit akilersorneqassapput. Akiitsut erniaannut akilersuutit akiitsunullu akilersuutit annertuut atugarissaarnissamut aningaasartuutitut atugassat killilersorpaat. Tamanna ajornartorsiutaavoq, tamatuma peqatigisaanik 2025-p tungaanut atugarissaarnermut aningaasartuutit annertuseriarujussuarnissaat naatsorsuutigineqarmat.

5. Nunanut tamalaanut akiitsoqarnikkut ajornartorsiutit kingunerissavaat pisortanit taarsigassarsisinnaaneq ajornarnerulissammat aammalu pisortanut akiitsut erniaasa qaffannissaat naatsorsuutigineqarmat.
6. Inuussutissarsiorneq eqeersimaartoq aningaasaqarnikkut qaffasinnerusumik inerikkiartornissamut pingaarutilik ingerlatissagaanni aningaasaliinissaq taamaalillunilu taarsigassarsinissaq pisariaqarput. Ingerlatseqatigiiffiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut akiitsuisa pisortat akiitsui tamarmiusut sunnersimavaat, taamaalillutillu Namminersorlutik Oqartussat annaasaqaratartissinnaallugit atugarissaarnermut aningaasartuutissat annikillinerannik naggataatigut kinguneqarsinnaasumik.

Nassuiaammi siulliullugu takussutissiarineqassaaq ullumikkut akiitsut qanoq inissisimanersut. Tulliullugu pisortat ingerlatsiviini akiitsunut politikimik oqaasertalersuisoqassaaq aalajaatsumik ineriartortitsinermut tunngavissisussamik. Taamaalilluni nutaanut aningaasalersuinissaq eqqarsaatigalugu atorsinnaasavinnut ilaatigut takussutissisooqassaaq. Sinaakktissaq tamanna malinniarlugu pisortat aningaasaliisarneranni ersarissumik pingaarnersiuisarnissaq pisariaqarpoq. Tamatumunnga pissutaavoq ingerlatsivinni sumiiffinnilu assigiinngitsuni nutaamik aningaasalersuinissamut arlallit siunnersuuteqarmata. Kissaatit pisariaqartitallu aningaasaqarnermik attanneqarsinnaasumik qulakkeerinissamut ineriartornermillu attanneqarsinnaasumut tamarmik tapeeqataasinnaanngillat.

Taamaattumik periutsimi Naalakkersuisut tunngavissanut pisariaqartumik pingaarnersiuinissamut tunngavigineqartussanut aalajangersimasumik siunnersuuteqarput:

- **Tunngavissaq 1:** *Ukiumi nalinginnaasumik ingerlasumi IS-imi missingersuutini sinneqartooruteqartoqassaaq aammalu aningaasat nalikilliffianni pisortat tapiissuteqarsinnaanerannut erniat akilersuutillu killilersuissanngillat.*
- **Tunngavissaq 2:** *Aningaasaqarnikkut ingerlatsinerup attanneqarsinnaaneranut pitsanngorsaataasussanik pisortat taamaallaat taarsigassarsisassapput.*
- **Tunngavissaq 3:** *Atuisut akiliutaasa qaffassutaat akiitsut erniaannut akilersuutitaannullu minnerpaamik aningaasalersuutaasinnaappata ineqarnermi, inuussutissarsiornermi attaveqaatinilu suliniutinut atugassanik pisortat taamaallaat taarsigassarsisariaqarput.*
- **Tunngavissaq 4:** *Pisortat ataatsimut akiitsui ingerlaavartumik ataqatigiissaartumillu nalunaarsorneqartassapput, taamaalilluni piffissap ilaani qanorluunniit ilinikkut pisortat akiitsui qanoq annertutiginersut takuneqarnissaat pisariitsunngortillugu.*

Tunngavissat tamakku siunissamut ungasinnerusumut 2025-p tungaanut pilersaarummik aammalu pisortat aningaasaqarnerannik attanneqarsinnaasumik ineriartortitsinermik aallaaveqarput. Naalakkersuisut pisortat akiitsuinut tamarmiusunut takussutissiaq aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu ukiumoortumik nalunaarutini ukiumoortuni ilannguttassavaat, taamaalilluni Inatsisartut

tamatumunnga malinnaasinnaaqullugit aammalu inuiaqatigiinni akiitsut ineriartornerannut atatillugu isummersinnaaqullugit.

Nassuiaatip immikkoortuata aappaani sammineqarput aningaasaliinerit ataasiakkaat. Aningaasaliinissamik aalajangiisinnaanerit pingaarnerit naatsumik takussutissiarineqarput, tassa imaappoq sanaartornermut, pisortat suliffeqarfiutaannut attaveqaatinullu aningaasaliinerit.

Aningaasaliinerit kinguneqarluartussat imminullu akilersinnaasut kisimik ingerlanneqarnissaat qulakkeerniarlugu suliniutinik ataasiakkaanik pingaarnersiuisarneq aningaasaqarnikkut iluanaarutissanut sanilliussilluni nalilersorneqartassaaq. Tamanna pissaaq inuiaqatigiinni aningaasaqarnermut iluanaarutissanik naliliinikkut, inuiaqatigiinni atugarissaarnerup tamarmiusup annertusarneqarnissaanut suliniut qanoq tapeeqataanersoq nalilersorneqartarluni.

Aningaasaliinerup inuiaqatigiinni aningaasaqarnermut pitsaasumik iluanaarutaanissaa suliniutip ingerlanneqarnissaani pisariaqarpoq. Tamannali naammangilaq. Pisortat aningaasaliinerannit iluanaarutit namminersortunut pisortanullu agguataarneqarput. Isertitat tamarmik namminersortunit pissarsiarineqassappata aningaasaqarnikkut maanna ingerlatsinerup attanneqarsinnaanera ajorseriaateqassaaq. Taamaattumik pisortat karsii eqqarsaatigalugit suliniut attassiniarnermi ajornartorsiummut qanoq ililluni sunniisarnersoq pillugu naliliinissamik aamma pisariaqartitsisoqarpoq.

Kiisalu ineriartortitsineq attanneqarsinnaasoq qulakkiissallugu pingaaruteqarpoq. Tamanna isumaqarpoq pingaarnersiuiinerit nunap immikkoortuinut naleqqussarneqarsimassasut aammalu avatangiisit isumaginninnerlu eqqarsaatigalugit attanneqarsinnaassasut.

Matuma kingulianiipput tunngavissat sisamat suliniutit ataasiakkaat nalilernerneqarneranni malinneqartussatut siunnersuutigineqartut:

- **Tunngavissaq 1:** *Erniaritinneqartoq niuernermi erniap atuuttup assigissavaa. Erniaritinneqartussap naatsorsornerani inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut sunniutissat ilanngunneqassapput.*
- **Tunngavissaq 2:** *Aaqqissuussaanikkut allannguutissanut pisariaqartunut sinaakkutissat qulakkeerneqarnissaannut pisortat sanaartornermut aningaasaliineri sakkussatut atorineqassapput.*
- **Tunngavissaq 3:** *Pisortat aningaasaliineri avatangiisit isumaginninnerlu attanneqarsinnaasut atorlugit inuiaqatigiinni ineriartornermut tapeeqataanersut nalilernerneqartassaaq.*
- **Tunngavissaq 4:** *Pisortat aningaasaliinerit aningaasaqarnikkut imminut akilersinnaasut aammalu attanneqarsinnaasumik ineriartortitsinerneqartussat sumiiffimmut*

siunissaq ungasinnerusoq isigalugu inuussutissarsiutitigut ineriartorfiusussanut innuttaasullu inerikkiartorfigisassaattut naatsorsuutigineqartumut inissinneqassapput.

Akiitsunut aningaasaliisarnermullu periutsimi suliniutit misissoqqinneqartussat taakkunungalu aningaasaliissutissanik nassaarfigineqartussat pillugit inassuteqaateqartoqassaaq.

2.3 Inerikkiartortitsinissami tunisassiorsinnaassutsimilu anguniakkat

Innuttaasut akornanni utoqqaat amerliartornerat aammalu ataatsimoortumik tapiissutit ikileriaataata aningaasaqarnermut tamarmut sunniuteqarnera taamaallaat namminersortumik ingerlatsisut ingerlataasa annertuseriarnerat aqutugalugu aningaasalersorneqarsinnaapput.

Inuussutissarsiutit nutaat pingaartumillu suliniutit annertoorujussuit inuiaqatigiinni tunisassiat tamarmiusut avammullu tunineqartartut annertusaataasinnaapput. Aammali unammillersinnaassuseq pitsangorsarniarlugu inuussutissarsiutinilu inerikkiartortuni sulisussaqaartitsiniarluni inuussutissarsiutit pigineqareersut tunisassiorsinnaassusiisa annertusarneqarnissaa aamma taama pingaaruteqartigaaq. Inuiaqatigiit atugarissaartut ineriartortinneqassappata inuussutissarsiutini annikitsuinnarmik tunisassioritunit taamaalillunilu aningaasarsiakiffiusuni inuit attatiinnaraanni tamanna pitsaasumik anguniagaqarfunngilaq. Akerlianik tunisassiorsinnaassuseq annertusineqassaaq, taamaalilluni inuit ataasiakkaat amerlanerusunik aningaasarsiaqalernissaannut inuussutissarsiutinilu inerikkiartortuni inuit amerlanerit sulisorilernissaannut tunngavissaqarsinnaaqullugu. Tamanna isertitaqassutsip qaffanneranik kinguneqassaaq, taamaalillunilu akileraarutitigut akiliutit atugarissaarnermut aningaasalersuutissat qaffariaateqassallutik.

Suliniutit annertoorujussuit inuussutissarsiutinillu ineriartortitsinerit allat ingerlatanut tamarmiusunut, taamaalillunilu nuna tamakkerlugu tunisassiat inerikkiartornerannut malunnaatilimmik sunniuteqassapput. Suliniutit annertoorujussuit nuna tamakkerlugu tunisassiat aammalu sulisussanik pisariaqartitsinerup annertuserujussuarnerannik sunniuteqarnissaat naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Suliniutit sapinngisamik annertunerpaamik pissarsiviginiarlugit maanna inuussutissarsiutini tunisassiorsinnaassutsip sapinngisamik annertunerpaamik annertuseriarnissaa pingaaruteqarpoq. Taamaattumik ingerlatsivinni anginerusuni tunisassiorsinnaassutsip qaffatsinnissaanut anguniagassanik aalajangersaanissaq aamma pisariaqartinneqarpoq.

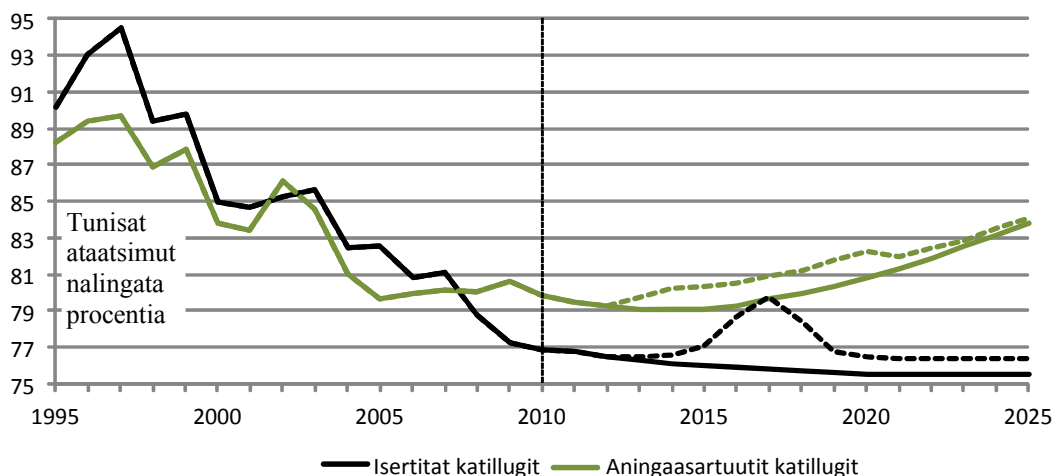
2.3.1 Inuussutissarsiutinik ineriartortitsinissamut takussutissiat assigiinngitsut sunniutaat

Siunissami aningaasaqarnikkut ingerlatsinissap attanneqarsinnaaneranut 2025-p tungaanut ilaatigut apeqqutaassaaq inuussutissarsiormi suliniummik annertooujussuarmik ataatsimik arlalinnilluunniit aallartitsisoqassanersoq. Inuussutissarsiormi suliniutit annertooujussuit marluk siuariaateqarnerpaasut, Isukasiani saviminissamik piaanissaq Maniitsumilu aluminiumik suliniut, suli piareersarneqarput, taamaattumillu suliniutit taamaattut aningaasaqarnikkut iluanaarutaasinnaanerisa ilanngullugit naatsorsornissaannut suli siusippallaarpoq.

Taamaakkaluartoq Aningaasaqarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit siumut naatsorsuineranut tapertaliullugu inuussutissarsiormi suliniutit annertooujussuup aalajangersimasup ataatsip aningaasaqarnikkut sunniutissaanik naatsorsuilluni takussutissioinissaq soqutiginaateqarsinnaavoq, taamaalilluni suliniutit taamaattup siunissami aningaasaqarnikkut unammilligassanut pingaaruteqarnera takussutissiorlugu.

“Aluminiumik suliniutit aningaasaqarnermut pingaaruteqarnera” pillugu 2010-mi nalunaarusiami Niras Greenland A/S-imit Greenland Development A/S-imit suliarineqartumi inernerit aallaavigalugit aluminiumik suliniummik isertitat aningaasartuutillu toqqaannartut, toqqaannangitsut atuulilersullu Aningaasaqarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit attassisinnaaneranut 2009-mi iluserititaanni ilanngunneqarput. Inernerit titartagaq 2-mi takutinneqarput.

Titartagaq 2. Aluminiumik suliniutit ilanngullugu ilanngunnagulu naatsorsorneratigut pisortat isertitassa at aningaasartuutissaallu

Malugalugu: Titartakkap sanimukaartup takutippaa paasissutissat pigineqareersut aammalu 2009-mi attassisinnaaneranut iluserititami tunngaviusumik takussutissiami siumut naatsorsuinerit akornanni ikaarsaariarfik. Titamiarakuutaanik titarnerit Niras 2010 tunngavigalugu aluminiumik suliniutit aningaasaqarnikkut sunniutai nalunaarneqarput. Taamaattorli suliniutit aallartinnissaa Nirasip 2011-mit 2013-imut nalunaarusiaanun sanilliullugu naatsorsukkani ukiunik marlunnik nikisinneqarpoq.

Najoqqutarisaq: Aningaasaqarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit 2011 aammalu Greenland Development A/S-ip 2010-mi nalunaarusiaa “Aluminiumik suliniutit aningaasaqarnermut pingaaruteqarnera”.

Titartakkami takutinneqarpoq aluminiumik aatsitsiviliornerup erngullu nukinganik innaallagissiorfinnik marlunnik pilersitsinerup piffissami tamarmi isertitat aningaasartuutillu annertusisikkaat aammalu piffissami sanaartornerup nalaani (2013-2019) sunniutit annertunerpaallutik. Titartakkami naatsorsuinermit tunngavigineqartut Greenland Development A/S-ip nalunaarusiaani allassimapput. Naatsorsuinermit isertitat aningaasartuutillu makku ilaatinneqarput:

Isertitat:

- Aningaasarsianit akileraarutit aammalu pisortat ikiorsiissutaannit sipaarutit. Isertitanut taakkununga ilaapput aningaasarsianit akileraarutit aningaasartuutissallu sipaakkat, sulisorpassuit isertitaasa amerlinerisigut, tamatumalu peqatigisaanik suliffissaaleqisut sulilernerisigut pissarsiarineqartut.
- Ilanngaaseereerluni ernianit isertitat. Pisortat aningaasaataat pitsanngoriaateqassapput, taamaattumillu ilanngaaseereerluni ernianit isertitanut tapeeqataassallutik.
- Akitsuutit. Inuiaqatigiinni ingerlatat amerlinerisigut nuna tamakkerlugu isigalugu isertitat atukkallu amerlissapput. Taamaattumillu Nunatta Karsianut akitsuutinik amerlanerusunik akiliisoqartassaaq.
- Piffissami sanaartorfiusumi ingerlatseqatigiiffinnut akileraarut. Aatsitsivimmik sanaartornermit, erngup nukinganik innaallagissiorfinnik sananermi il.il. sanaartugassat annertuut kingunerissavaat piffissami sanaartorfiusumi suliffeqarfiit amerlasuut aningaasanik isaatitsisammata, taamaalillunilu ingerlatseqatigiiffinnut akileraarutit annertusissammata.

Aningaasartuutit:

- Pisortat attaveqaatinut il.il. aningaasaliinerat. Sananeqassapput aqquserngit, atuarfik, ulluunerani paaqqinnittarfiit il.il., pisortallu taakkununga aningaasalersuinissaat piumasaaqatigineqassasoq naatsorsuutigineqarpoq.
- Aamma inissiat arlalippassuit sanaartorneqassapput, taamaalilluni taakku sanaartornissannut aningaasalersuinermit tapiissutinut pisortat aningaasartuuteqarnissaat aamma naatsorsuutigineqarpoq.
- Aammattaaq suliniutip kingunerisaanik pisortat ingerlatsinermit aningaasartuutaat annertusissasut naatsorsuutigineqarpoq. Tamatumani pineqarput atuarfinni, ulluunerani paaqqinnittarfinni sulisut aningaasarsiaannut aningaasartuutit amerlanerusut kiisalu ingerlatsinermit aserfallatsaaliinermullu aningaasartuutit amerlanerusut il.il..
- Inuit amerlasuut Maniitsumut nuunnissamut kajumissuseqalersinnissaat qulakkeerniarlugu nuttarnersitsiniarluni tapiissutinut aningaasartuuteqarnissaq ilanngullugu naatsorsorneqarpoq.

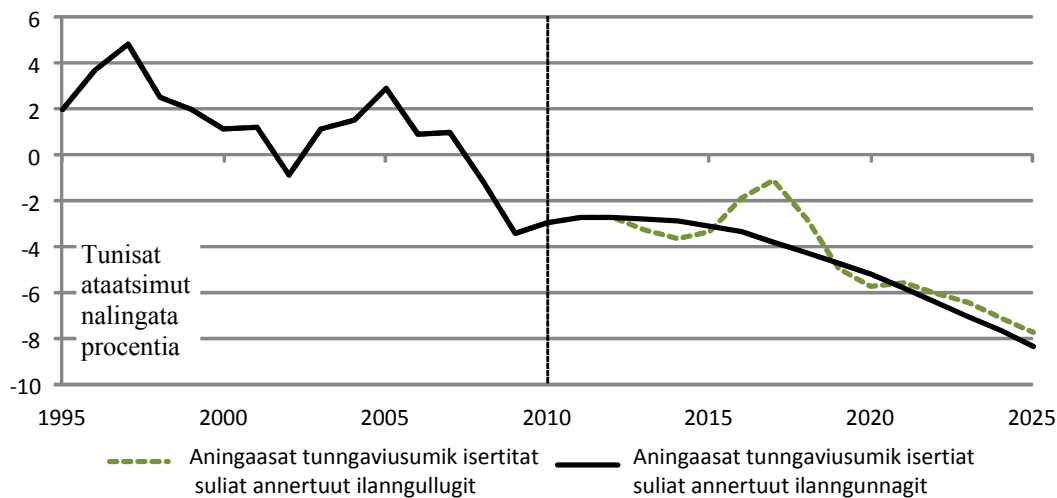
Aluminiumik suliniutit inuiaqatigiinnut iluanaarutigittinniarlugit piunasaqaat pingaarutilik tassaassaaq piffissami ingerlatsinerup nalaani nunaqavissut sapinngisamik amerlanerpaat sulisorineqarnissaat.

Pisortani angusanut sunniutissaat Titartagaq 3-mi takutinneqarpoq. Titartakkami takutinneqarpoq naak aluminiumik suliniut piviusunnigortinneqaraluartoq siunissami aningaasaqarnikkut unammilligassat suli annertooujussuusut. Pisortat naatsorsuutaasa inerneranni suli amigartooruteqassaaq. Tassungali atatillugu oqaatigineqassaaq, aluminiumik aatsitsiviup ingerlanneqarneranit ingerlatseqatigiiffimmit akileraarutit sunniutissai qulaani naatsorsuinermit ilanngunneqanngimmata. Tamatuma pisortat naatsorsuutaasa inernerat pitsaanerulersissavaa. Aamma pisortat naatsorsuutaasa inernerat pitsaanerulissagaluarpog, inissianut atassuteqaasersuutinullu aningaasaliissuteqartartut amerlanerit inuinnartut aningaasaliisartunit isumagineqartartuuppata.

Naak aluminiumik aatsitsivik aningaasanik aqutsinermik attanneqarsinnaasumik immini pilersitsinngikkaluartoq suliniutit allat assigalugit, soorlu inuit inuunertusiartornerat ilutigalugu soraarnerussutisiaqarnissamut ukioqqortussutsip qaffanneqarnera imaluunniit aningaasaqarnikkut iluarsartuusseqinnerit allat assigalugit tapeeqataassaaq.

Tamatuma saniatigut aluminiumik aatsitsivik inuiaqatigiinni atugarissaarnerup annertusineranik kinguneqassaaq. Tassami naak pisortat ingerlatsiviisa aningaasartuutaat isertitaallu annertusigaluartut namminersortut ingerlatsiviini aningaasaqarneq pitsanngoriaateqassaaq. Inuit arlalippassuit ullumikkumut sanilliullugu aningaasarsiamik qaffannissaannik periarfissaqassapput, soorlutaaq amerlanerusut suliffeqalissasut. Inuuniarnikkut nalinginnaasumik atugassarisat taama pitsanngoriaateqarnissaat aningaasaqarnerup attanneqarsinnaasup nalunaarsorneqarnerani ilaatinneqanngillat.

Titartagaq 3. Aluminiumik suliniutip ilanngullugu ilanngunnagulu naatsorsorneratigut pisortani angusat

Malugalugu: Titartakkap sanimukaartup takutippaa paasissutissat pigineqareersut aammalu 2009-mi attassisinnaanermut iluserititami tunngaviusumik takussutissiami siumut naatsorsuinerit akornanni ikaarsaariarfik. Titarniarakkuutaanik titarnerit Niras 2010 tunngavigalugu aluminiumik suliniutip aningaasaqarnikkut sunniutai nalunaarneqarput. Taamaattorli suliniutip aallartinissaa Nirasip 2011-mit 2013-imut nalunaarusiaanut sanilliullugu naatsorsukkani ukiunik marlunnik nikisinneqarpoq.

Najoqqutarisaq: Aningaasaqarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit 2011 aammalu Greenland Development A/S-ip 2010-mi nalunaarusiaa "Aluminiumik suliniutip aningaasaqarnermut pingaaruteqarnera".

Uuliamik gassimillu qalluinerit ilumut aallartinneqassanersut eqqarsaatigalugu aningaasaqarnikkut ingerlatsineri ajornartorsiortitsilernerit aningaasaqarnikkullu iluaqutissat ineriartornerannut pingaarutilimmik taakku soorunami aamma sunniuteqassapput. Tamatumali toqqaannartumik sunniutissai 2025-p kingorna aatsaat malugineqarsinnaalissapput, taamaattumillu tassunga atatillugu uulia gassilu ilaatinnagit tunngaviusumik siumut takussutissiat annertunerusumik allannortissanagit.

2.4 Inuiaqatigiit naligiinnerusunik atugassa qarfiusut aamma inuiaqatigiupput atugarissaarfiunerusut

Naligiinngitsunik atugassa qarnerup annikillisinneqarnissaa Naalakkersuisut siunertaraat. Peroriartornermi atugassarititat, meeqqat atuarfianni atuarnermi ilinniagaqarnermilu atukkat assigiinngissusaat aningaasatigut naligiinngitsunik atugaqarnermut tunngaviupput annertunerit, taamaammallu meeqqanut inuusuttunullu periusissiaq aamma ilinniartitsinerit periusissiaq siunissami aningaasatigut atugassarisat assigiinngissutaasa annikillisinneqarnissaannut qitiulluinnarput.

Naligiinngitsunik atugassaqaqnermi inuiaqatigiit tamarmik eqqorneqartarput. Naligiinnik atugassaqaqalersitsinermi inuiaqatigiinni piitsuunerpaat pissarsinersaarput, inuiaqatigiilli sinneri aamma naligiinngitsunik atugassaqaqnermik akiuinermi annertuumik iluaqutissarsisarput. Nunani allani misilittakkat takutippat nunat annertuumik naligiinngitsumik atugassaqaqarfusut aningaasatigut siuariartorfiugaluarlutik tassunga peqatigitillugu assersuutigalugu annertuumik pinerluffiusartut, ukiut inuit inuuffii agguaqatigiissillugu appasittarlutik, ikiaroomartunik imigassamillu atornerluiffiusartut, ilinniagaqarnikut ikinnerannik allanillu inuttut atugarisatigut ajornartorsiuteqartarput. Tassunga peqatigitillugu nunat tamat akornanni misilittakkat takutippat nunat tamassuma annertoqataanik siuariartorfusut annikinnerusumik naligiinngitsunik atugassaqaqarfusut tassunga peqatigitillugu peqqinnissami inuillu atugarisaanni annikinnerusunik ajornartorsiuteqarfusartut.

Inuiaqatigiinni innuttaasunik peqqinnerusunik, toqqissisimanagerusunik pilluarnerusunillu pilersitsinissaq kissaatigigutsigu naligiinngitsunik atugassaqaqnerup annikillisinnissaa ilaatigut pingaaruteqarpoq. Naalakkersuisut kissaatigaat naligiinngitsunik atugassaqaqarpeq piitsuunerlu annertunerusumik isiginiarneqassasut. Taamaammat naligiinngitsunik atugassaqaqnerup piitsuunerullu nalilersornissaannut periusissat ineriartortinnissaat suliniutigineqarpoq. Nunani tamani naligiinngitsunik atugassaqaqnermut piitsuunermullu takussutissat nunanut allanut sanilliullugu Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni misissuinermi sulit atorneqassapput.

Ilinniartitsinermi periusissiaq assigalugu meeqqanut inuusuttunullu periusissiaq inuiaqatigiinni tamanut pitsaanagerusunik atugassaqaqalersitsinermi sakkuuvoq pingaarutilik, taamaalilluni inuit ataasiakkaat namminneq inuunerminnik ingerlatsinissamut annertunerusumik kiffaanngissuseqarnissamut periarfissaqarniassammata. Suliffeqaqnermi suliniutissaq inuiaqatigiinni naligiinnerusunik atugassaqaqnerulernissamik pilersitsinissamut annertuumik aamma tapersiissaaq.

Kommunit iluarsaqqinneqaqneranni anguniagaavoq kommunit akornanni naligiinnerusoaqalernissaa. Tunngaviusumik ikiorsiinissamut ullutsinnullu naleqquttunik sullissinissamut atugassaritinneqartut kommunit akornanni sulit assigiinngissuteqarput. Taamaammat kommunit, ataatsimoortumik tapiissutinik aaqqissuussinerup akileraartarnermullu inatsiseqaqnerup akornanni allanngortitsinerit naligiinngitsunik atugassaqaqnerup annikillisinneqarnissaat aamma tapersiissaaq.

3. 2025-p tungaanut pilersaarut – aningaasatigut ineriartornerup immikkoortunullu politikkip akornanni ataqatigiissitsineq

Imminut nappassinnaasumik aningaasaqarnissaq, imminut atasumik akiitsut aningaasaliisarnerillu pillugit politikkeqarnissaq, annertunerusumik siuariartornissaq aammalu naligiinngitsunik atugassaqarnerup akiornissaa qulakkeerniarlugit 2025-p tungaanut pilersaarut inuiaqatigiinni immikkoortunut tamanut pingaaruteqartunut sunniuteqartumik immikkoortut akornanni pilersaarutiniq arlalinnik imaqaassaaq.

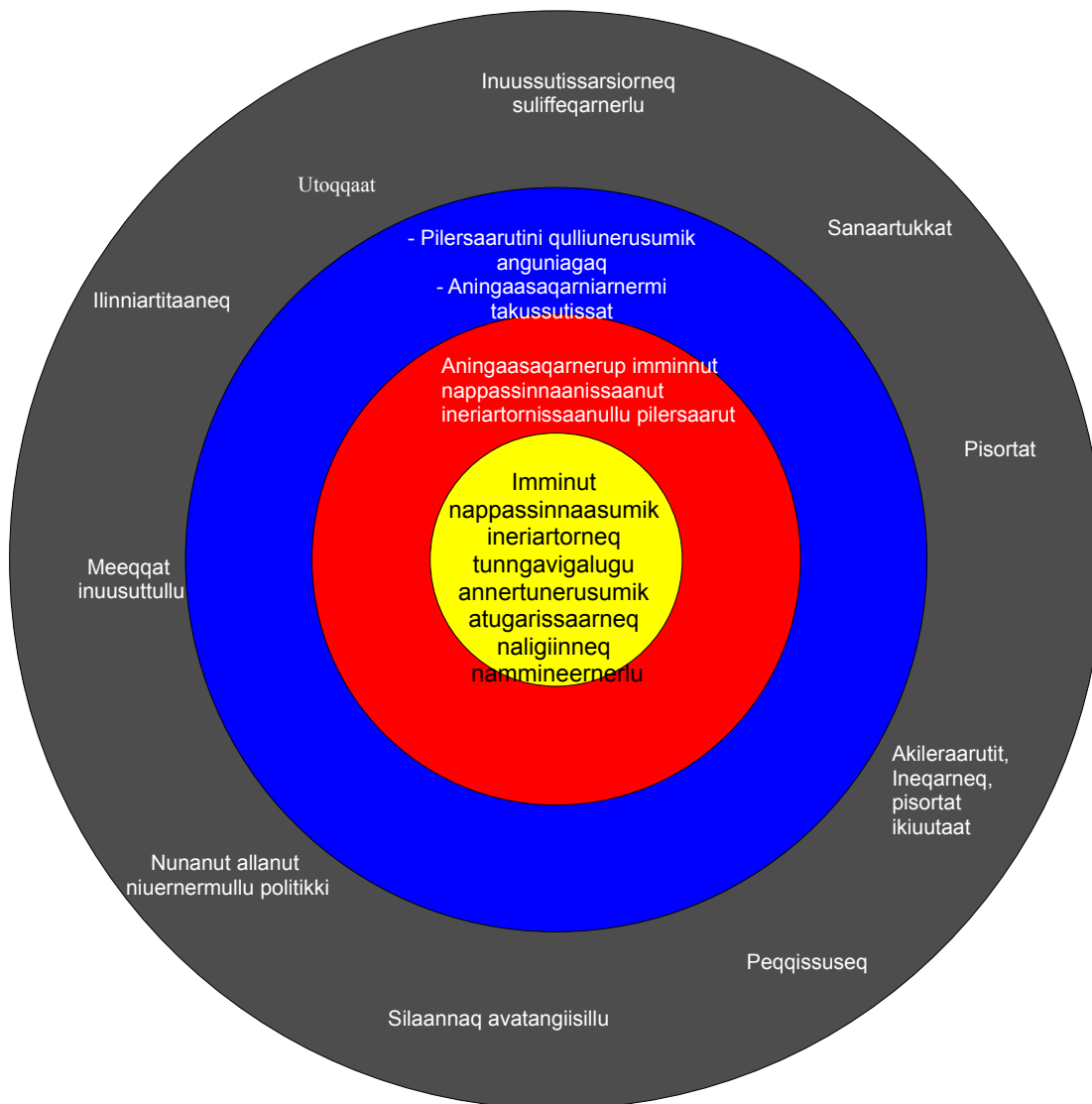
Pilersaarutit ataasiakkaat tamakku anguniagassatut pilersaarutit ilusilersorneqassapput aammalu aaqqissuusseqqinnissanut anguniagassatut pilersaarutit 2025-p tungaanut pilersaarutip anguneqarnissaanik qulakkeerinniffiusunik siunnersuusiorfiussallutik. Taakku kisimiitinneqarsinnaanngillat. Pilersaarutini ataasiakkaani aningaasaqarniarnermi takussutissat suliarineqassapput, tassa aaqqissuusseqqinnerit anguniakkat angunissaannut tapersiinersut nalilersorsinnaajumallugit politikkip suliniutit sunniutaat malittarisallugit pingaaruteqarmat.

Inaarutaasumik takussutissat aningaasanut inatsisip suliarinerani sakkuussapput pingaaruteqartut. Aningaasanut inatsimmi tulleriinnilersuinerit nutaat atuuttulluunniit, tassunga ilanngullugit Inatsisartunit siunnersuutit, qulliunerusumik aningaasaqarniarnermi pilersaarummi qulliunerusumik tulleriinnilersuinerit ataaniinersut nalilersornissaannut takussutissat tunngavissiissapput. Immikkoortumi siunnersuutit ilaatigut aningaasaqarniarnerup tamarmiusumik ineriartorneranut pitsangortitsinersut ajorteriartitsinersulluunniit nalilersornissaannut takussutissat atorineqarsinnaapput. Suliniutissatut siunnersuutit nutaat immikkoortut ataasiakkaat iluanni immikkut isigalugit iluaqutaasussatut akuttunngitsumik isikkoqarsinnaapput, kisiannili suut tamaasa isigalugit tulleriinnilersuineri allatut iliuuserineqarsinnaasunut sanilliullugu pilerinannginnerusut isikkoqarsinnaallutik.

Aningaasaqarniarnermi ineriartortitsiviusunilu pingaaruteqartuni aaqqissuussaaneermik nakkutilliisarnerup ineriartortinneqarnissaa qulliunerusumik pingaaruteqarluinnartumillu tamanna tunngavigalugu piumasaqaataavoq. Tamanna suliniutit tamarmiusut sunniutaannik nalilersuinissamat periarfissiissaaq, taamaalillunilu siunissami aalajangiisarnermi Inatsisartut pitsaanerusumik tunngavissaqartarnissaat tunngavilerneqassalluni, piffissamat sivikitsumik aningaasaqarniarnermik politikkipimi aammalu piffissamat siviisuumut aqqissuussaaneermik politikkipimi.

Tamanna takussutissiami ataaniittumi takutinneqarpoq.

Takussutissiaq 4. Suliniutit imminnut atanerat.

3.1 Meeqqat inuusuttullu

Meeqqat inuusuttullu isiginiagassat pingaarnepaat ilaattut Naalakkersuisut isigaat, suullu tamaasa isigalugit meeqqanut inuusuttunullu periusissioinnissaq kissaatiginikuullugu. Meeqqanut inuusuttunullu periusissiaq naalakkersuisoqarfiit akornanni suliaralugu 2010-mi upernaakkut aallartinneqarpoq. Periusissiaq taanna 2011-mi ukiakkut naammassineqarpoq, taannalu UKA 2011/43-tut

Meeqqanut inuusuttunullu periusissiaq pillugu nassuiaat ukiakkut ataatsimiinnermi Inatsisartunut saqqummiunneqarpoq.

Meeqqat pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit Isumaqaatigiissutaanni aamma Naalakkersuisoqatigiit isumaqaatigiissutaanni oqaatigineqartut aallaavigalugit politikikkut qulliunerusumik anguniakkat Meeqqanut inuusuttunullu periusissiami aallaavigineqarput. Tamanna aallaavigalugu Meeqqanut inuusuttunullu periusissiaq inuiaqatigiit inuttut atugarisatigut imminut nappassinnaasutut ineriartornissaannut tapersiissaaq, tassani meeqqat inuusuttullu tamarmik ineriartornissaminnut periarfissaqassallutik, taamaalillutik inersimasunngornerminni inutsialaallutik, akisussaassuseqartutut imminnullu pilersortutut inuiaqatigiinni innuttaalerniassammata.

Meeqqat inuusuttullu inuiaqatigiit ineriartorneranni periarfissaqalernissaannut pitsaasumillu peqatanissaannut tapersiisunik ilisimasat tunngavigalugit, sunniuteqartunik imminnullu atasunik suliniuteqarnissanut Meeqqanut inuusuttunullu periusissiaq tunngaviliissaaq. Qulliunerusumik ineriartornissamik kissaatigineqartumut tapersiisunik suliniutinik tulleriinnilersuinnermi politikerinut allaffisornermilu sakkuussaaq. Immikkoortuni ukunani ineriartornissaq pineqarpoq:

1. Ukioqassuseq tunngavigalugu siusissukkuq iliuuseqarneq;
2. Ajornartorsiutit tunngavigalugit siusissukkuq iliuuseqarneq;
3. Atornerluinermik katsorsaasarneq;
4. Meeqqat ilikkagaqartarnerat ineriartornerallu;
5. Sulisunik ilinniartitsineq;
6. Suliniutinik nalilersuineq, nalunaarsuineq uuttuinerlu.

Meeqqanut inuusuttunullu periusissiamik nangitseqqineq kommunit qanimut suleqatigalugit aallartinneqarnikuuvoq.

3.2 Ilinniagaqarneq

Ilinniartitsinermit periusissiaq tamarmiusoq nutaaq 2012-imi upernaakkut Naalakkersuisut Inatsisartunut saqqummiutissavaat. Taanna ilinniartitsinermit pilersaarummi qitiussaaq.

Ilinniartitsinermit periusissiami qulliunerusumik anguniagaavoq inuusuttut ukioqatigiit 70 %-iisa 30-nik ukioqalerunik inuusutissarsiutitigut pisinnaasaqarfiumsumik ilinniagaqarsimanissaat. Anguniagaq taanna 2025-mi anguneqassaaq.

Suliffeqarnermi pisinnaasaqartutut ilaanermik nuannarinnermillu misigisaqarnikkut nammineq inuunerup pitsaassusianut inuiaqatigiillu ineriartornerannut tapersiinissamut amerlanerusut periarfissaqassapput.

Suliniuummi pisariaqartumi immikkoortut pingaartut tassaapput ilinniartut inaannik skolehjemminilu annertusaaneq aammalu ilinniartit pioreersut annertusarnerat.

Sulisut ilinniagaqarnerannut aningaasaliineq innuttaasunut ataasiakkaanut inuiaqatigiillu tamaasa isigalugit ersarissumik iluaqutaavoq. Innuttaasut tamarmik pitsaassuseqarluartumik ilinniagaqarsinnaanerat Naalakkersuisut anguniagaraat pingaaruteqartoq. Inuiaqatigiinni naligiinngitsunik atugasaqarnerup annikillisinnissaanut sakkuuvoq pitsaasoq. Ilinniartitsinermit aningaasaliinissamik Naalakkersuisut pilersaarutaanni ilaatigut siunertaavoq kikkut tamarmik ineriartornissamik periarfissaqarnissaat. Ilinniagaqarneq piffissamut sivisuumut sunniuteqassaaq, ilinniagaqarnerullu qaffatsinnissaanut periarfissaalluarluni. Ilinniartitsinermit aningaasaliissutit inuttut aningaasaqarnermilu isertitaqarnermit iluaqutaapput.

Ilinniartit maannakut amerlanerungaartut ilinniartinneqarnissaannut atortussaqaangillat, aammalu aporfissaqarluni, soorlu ilinniartut inaannik suliffinnillu ilinniartitsinik amigaateqarneq, taakkulu ilinniagaqalernissamut akornusiisarput ajornakusoortitsilersarlutillu. Ilinniartitsinermit periusissiaq ilinniartit amerlanerusunik ilinniartoqalersinniarlugit qanoq annertusarnissaannut pilersaarutit tamarmiusutut saqqummiunneqarpoq.

Pitsaanerusumik ilinniagaqartunut amerlanerusunullu ukiumoortumik aningaasaliisarneq Kalaallit Nunaata imminut nappannissaanut piomasagaataavoq.

Suli atualinngitsunut suliniuteqarnermi, meeqqat atuarfiannut, inuusuttut ilinniartit, ingerlaqqil-luni ilinniarnernut sulinermilu ilinniagaqarnermi suliniutivissatut siunnersuutit ilinniartitsinermit periusissiaq malitseqartinneqassaaq. Anguniagaavoq ilinniagaqarnissamik kissaateqartut ilinniartit mattunneqannginnissaat. Taamaammat ilinniartitsinermit ingerlaqqittumik suliniuteqarnermi qulakkeerneqassaaq ilinniartit naleqquttut pigineqarnissaat, inuusutissarsiutinut pioreersunut inuusutissarsiutinullu nutaanut tunngatillugu.

3.3 Inuusutissarsiorneq suliffeqarnerlu

Inuusutissarsiornermit suliffeqarnermullu pilersaarummi qulliunerumik anguniaagavoq namminersorluni inuusutissarsiutinut suliffeqarnermullu killiliussaqaarnissaq. Inuusutissarsiutini suliffeqarnermilu ineriartornerup imminut nappattumik aningaasaqarniarnissaq tapersissavaa, taakkunani ilisarnaataalluni tamakkiisumik suliffissaqarneq, sulisut aningaasaliisartullu annertunerpaamik aningaasanik pissarsinissaat aammalu nunanut allanut niuernerup pitsaanerusumik oqimaaqatigiis-sarnissaa.

Sulisut amerlasuut inuusutissarsiutini naammattumik annertussuseqaangitsumik isertitaqarfiusartu-ni sulisullu ikiliartorfigisaanni ullumikkut sulisarput. Tassunga peqatigitillugu immikkoortuni allani siuariartortoqarpoq, taakkunani agguaqatigiissillugu qaffasinnerusunik isertitaqartoqartarluni, atorfinnullu taakkununga sulisussanik piginnaasalinnik amigaateqarneq pissutigalugu sulisunik avataa-

ninngaanneersunik tikisitsisoqartarluni. Sulisut suliamut piginnaasaqarnissaat nunamilu namminer-
mi nooriataarsinnaaneq qulakkiingikkutsigu oqimaaqatigiinnginnerup tamassuma ajorseriarnissaa
ilimagineqarsinnaavoq.

Suliffissaaruttut ukiuni makkunani amerliartorput, tassungalu peqatigitillugu amerlasuut suliffinni
peqataatinneqaratik. Kingullertut taaneqartut suliffissaqanngitsutut nalunaarsorneqarajuttarput, naak
suliffeqarnissamut piareersimagaluartut. Amerlasoorpassuit siusinaartumik utoqqalinersiaqartutut
suliffeqarnermi peqataatinneqanngivipput.

Namminersorlutik Oqartussat, kommunit, naalagaaffiup sulisoqarfii suliffeqarfiillu pisortat pigisaat
aqutigalugit pisortat suliffeqarfiinik amerlanerussuteqartunik pilersitsinikuuneq inuussutissarsior-
nermi unammilligassaavoq. Amerlanerit suliffeqarfinnut namminersortunut avammut tuniniaavis-
sunut inuiaqatigiillu aningaasaqarnerannut aningaasanik isertitsiviusartunut nuunnissaat pisariaqar-
poq.

Tamanna tunngavigalugu inuussutissarsiornermi suliffeqarnermilu suliniutit arlallit Naalakkersuisut
aallartinnikuuat, taamatullu suliniuteqarnek tamakkiisumik tapersersortilerniarlugu suliffeqarfiit
sulisullu kattuffiisa oqaloqatigineri aallartinneqarnikuuvoq. Aaqqissuusseqqinnerit aallartinneqarni-
kut suliniutissatullu pilersaarutigineqartut ataani allaaserineqarput. Inatsisartuni annertunerpaamik
taperserneqarnissaq Naalakkersuisut siunertaraat, taamaalilluni inuussutissarsiornermi suliffeqarner-
milu aaqqissuussaanermi ajornartorsiutit suujunnaarsinneqarnissaannut annikillisinneqarnissaannul-
luunniit suliniutit isumaqatigiissutaassallutik.

Inuussutissarsiutinut suliffeqarnermullu pilersaarummi suliniuteqarfiit

Inuussutissarsiutinut suliffeqarnermullu pilersaarummi suliniutissat immikkoortunut marlunnut im-
mikkoortinneqarput:

- Inuussutissarsiutit pillugit politikki.
- Suliffeqarnek pillugu politikkit, tassungalu suliniutaasinnaasunut annertuunut piareersarnek.

Inuussutissarsiutit pillugit politikki

Naalakkersuisut siunertaraat suliniutit annertuut siuariartornissamut kissaatigineqartumut tapersi-
isussat aallartinneqarnissaannut tunngavissiinissaq siunertaralugu inuussutissarsiutit pillugit suliniu-
teqavilluni politikkeqarnissaq. Tassunga peqatigitillugu tapiissuteqartarnek pillugu politikkip allan-
ngortinnissaa siunertaavoq. Inuussutissarsiutinut atassuteqaatinullu aningaasat tapiissutit ineriartor-
titsissapput, sunniuteqarlutik unammilleqatigiittarnermillu innarliinatik.

Inuussutissarsiutit ataatsimut isigalugit siuarsarnissaannik tapersiisumik annertusaasumillu inuussu-
tissarsiutinik siuarsaaneq pillugu inatsisissatut siunnersuut nutaaq UKA 2012-imi saqqummiun-
neqassaaq.

Inuussutissarsiutinik siuarsaanermi aaqqissuussaanerup nutaap akuersissutigineqarneratigut inuus-
sutissarsiutinik siuarsaanermi suliniummi anguniakkat aalajangerneqassapput. Anguniakkat taakku

piviusunnngortinneqavinneri sullissinissamik isumaqatigiissutini, Visit Greenlandimut, Greenland Business Councilimut aammalu suliniutit annertuut pillugit ingerlatsisumut namminersortumut isumaqatigiissutaasussani ersissapput.

Inuussutissarsiutinik siuarsaanermi aaqqissuussaannermi nutaami inuussutissarsiutini immikkoortunut agguarlugu inuussutissarsiutinut siunnersuisarnejq aningaasaliissuteqarnerullu ilisimaqartunit ingerlanneqarnissaa isiginiarneqassapput. Inuussutissarsiutini immikkoortunut siunnersuisarnermi, kommunit inuussutissarsiutinik ineriartortitsinissamik suliniutaannik tapersiisumi, aallarnisaasut, ineriartortitsineq, nutaaliorneq tunisassiortarnerullu annertusarnissaa isiginiarneqassapput. Isiginiagassat ilataigut tassaapput aatsitassarsiornejq, nukissiorfeqarnejq, takornariartitsineq inuussutissalerinerlu.

RUS-imi suliniuteqarnejq ingerlateqqinneqassaaq, aammalu kommunit kalluarnejqartut soqutigisaqartullu allat suleqatigalugit suliniutiviit arlallit aallartinneqassapput – RUS-imi siuttutut taaneqartartut. Suliniutini taakkunani pingaartumik siunertaavoq sumiiffinni inuussutissarsiorterup suliffeqarnerullu aallartisarnejqarnissaat.

Takornariaqarnermi periusissiaq nutaaq ineriartortinneqassaaq, taannalu piffissami 2012-imit 2015-imut inuussutissarsiutip ineriartortinneqarnissaanik imaqassaaq. Periusissiami ilaatigut takornariaqarnermi akuersissuteqartarnejq pillugu inatsisip akuersissutigineqarnissaa siunertaavoq. Siunertaavoq takornarissanut inissianik ineriartortitsinermi namminersortut aningaasaliissutaasa pissusissamisoortumik illersorneqarnissaasa qulakkeerneqarnissaa.

Aaqqissuussaannermi nalimmassaaneq aqutigalugu aalisarnermik inuussutissarsiortut pitsaannerusumik aningaasanik isertitaqartarnissaat siunertaralugu aalisarnermik inuussutissarsiutip nutarsarnissaanik sulineq Naalakkersuisut ingerlateqqissavaat. Sinerissap qanittuani aalisarnermi aaqqissuussaannerup nalimmassarneqarnerani immikkoortut akornanni suliniuteqarnermut atatillugu ilaatigut inuussutissarsiortermi suliniutit annertuut iluini suliffissaqarnissamik periarfissaqartitsiniarluni sulisut pissarsiarineqarsinnaaneri qulakkeerniarlugu ataqatigiissakkamik tamakkiisumik suliniuteqartoqassaaq. Aalisartut ilaat pissusissamisoortumik aalisarunnaassapput. Pingaartumik allamik inuussutissarsiuteqalerusuttut ikaarsaariarnissaat annertunerpaamik oqinnerulersinniarlugu inuussutissarsiutip allannngortinnissaanut piareersaasussamik Naalakkersuisut suleqatigiissitaliorput. Inuit aalisarnermik qimatsisut ingerlanissaannik inuit ataasiakkaat inuussutissarsiutini allani sulilernissaannut periarfissaqarnissaannut tapersiisussamik neqeroorfigineqassapput.

Aalisarnermik inuussutissarsiummik nutarterineq ingerlaqqissaaq. Naalakkersuisut kattuffiit suli-amut attuumassuteqartut aggersarniarpaat, tassani aalisarnejq pillugu inatsimmik suliaqarnerup aap-passaanik ingerlanneqarnerani makku oqallisigeqqinneqassapput:

- Allamiut piginnittut pillugit aalajangersakkat atuutsinneqalernissaat
- Tulaassisussaataaneq pillugu aalajangersakkat
- Kinguaariaat nikinnerat
- Isumalluutinit pissarsiat akitsuutaat

- Sineriammut qanittumi avataanilu aalisartut akornanni immikkoortitsisarnerup atorunnaarsinneqarnissaa
- Pisassat atorunnaarsinneqarnissaannut kalerriiffissatut killissarititaq

Naalackersuisut aamma nioqqutissanik tunisaqartartut tunisassiortartullu suleqatigilluinnarlugit kalaaliminernik atuinerusoqarnissaa anguniarniarpaat.

Suliffeqarneq

Suliffeqarnermi maannakkut atuuttussanik suliniuteqarnissaaq pisariaqartinneqarpoq. Taamaammat suliffissaaleqineq annertusiartortoq akiorniarlugu ukiup matuma ingerlanerani suliffeqanngitsut pil-lugit nuna tamakkerlugu immikkut suliniutit Naalackersuisut kommunit suleqatigalugit ingerlanni- arpaat. Iliuusissatut pilersaarummi siunertaavoq sulisut ilaatigut aatsitsissarsiornermi suliffiusin- naasunut nutaanut piginnaasaannik qaffassaanissaannut, allanik ilinniagaqarnissaaannut piareersar- tillugillu suliniutit aallartinneqarnissaat.

Suliffissaqanngitsut suliffeqarnissamut piareersimanerannik nalilersuineranut atatillugu sumut piuk- kunnarnermut periusissiap atuutilersinneqarnissaa Naalackersuisut kommunillu ingerlappaat. Ta- manna ilaatigut piukkunnartunut tunngatitamik neqerooruteqartarnissamut tunngavissiissaaq. Tas- sunga peqatigitillugu suliffissarsiuussisarfiit inunnillu isumaginnittoqarfiit ataqatigiissaarinnissaan- nik suleqatigiinnissaannillu tamanna annertunerusumik piumasaaqateqarfiuvoq. Inunnut piukkun- narfiusunik periutsimut ilaalersunut tunngatillugu ataatsimoortumik suliniuteqartoqassaaq.

Namminersorlutik Oqartussat kommunit suleqatigalugit suliffissarsiornermi ujarlerfiusinnaasumik tamanit atorineqarnissamik ataatsimut ineriartortitsineq atuutilersitsinissarlu ingerlappaat. Suliffis- sarsiornermi ujarlerfik nunami namminermit suliffissanik inatsisini piumasaaqatit, atugassaritin- neqartut pitsaasut pissusissamisoortullu atorlugit sulisunut nunaqavissunut sineriak tamakkerlugu ingerlatitseqqiisarnissamik qulakkeerinnitsitsissaaq. Suliffissarsiorarneq pillugu ajornartorsiut suliffeqarfiit nunanit allaneersut angisuut sulisussarsiulerpata siunissami annertusiartussaaq. Periar- fissanik tamanik misissuisimanissaaq qanoq ilillutik qulakkiissavaat, taamaalillutillu kalaallit sulisut sapinngisamik amerlanerpaat sulisorinnissaasa qulakkeerneqarnissaanik inatsisini piumasaaqatit ta- makkiisumik malillugit?

Suliffissanik ujarlerfik suliffissarsiornermi ilitersuutinik ajornanngitsunik imaqassaaq, uaniissallu- nilu www.sullissivik.gl (www.sullissivik.gl/SULIFFISSAT). Tamatumuuna pisortat annertunerusu- mik paasissutissiissutaat ilanngunneqartassapput, assersuutigalugu suliffissaqaaqqilernissamut piare- ersarneq aammalu nooriataarsinnaaneq siuarsarniarlugu tapiissutit eqqarsaatigalugit. Innuttaasut im- minnut sullinissamut periarfissaqarnerulissapput, pingaartumik illoqarfinni mikinerusuni nunaqar- finnilu inuusuttut tapersernejassallutik.

Suliffeqarnerup periarfissaqarnerusup ineriartortinneqarnissaa ukiuni aggersuni isiginiarneqassaaq, tassani suliffissaaleqineq suliffeqarnermilu atorfissaqartinneqannginneq annertunerusumik isiginiar- neqassallutik. Suliffeqarnermik tamassumalu inuttut atugarisanut atassuteqarneranik annertunerusu-

mik ilisimasaqarnissaq ataatsimut isigalugu pisariaqartinneqarpoq. Taamaammat suliffiit pillugit naatsorsueqqissaarisarneq annertusarneqassaaq pitsanngorsarneqarlunilu. Tamassumani Namminer-sorlutik Oqartussat kommunit anguniagaqarlutik suliniuteqarnissaanni pitsaanerungaartumik sakkussaqassaaq, suliffeqarnermi aqqissuussaaneermik nalimmassaaneermik nakkutiginneq tassunga aamma ilanngullugu.

Inuussutissarsiornermi suliniutit annertuut

Suliniutini angisuuni sanaartornermi Kalaallit Nunaanni suliffeqarnermut nunanit tamaneersunik sulisussarsisarneermik killilersuisarnissaq siunertaralugu suliniutit angisuut pillugit inatsisissatut siunnersuut UKA 2012-imi saqqummiunneqassaaq.

Inuussutissarsiutinik siuarsaaniarnerup ilagaa, sapinngisamik kalaallit suliffeqarfiutaasa sulisuisalu suliniutini annertuuni annertunerpaamik peqataatinneqartarnissaat – sanaartornermi pilersuisut aamma ingerlatsinermi pilersuisut eqqarsaatigalugit.

Kalaallit Nunaanni pinngortitami pisuussutinik atuneq inuussutissarsiutit pillugit politikkip, suliffeqarneq pillugu politikkip, ilinniartitsineq pillugu politikkip aamma akuersissuteqartarneq pillugu politikkip ataqatigiissarnerisigut nunami isertitaqartarnermut annertuumik tapersiissaaq.

Uuliasiortut aatsitassarsiortullu aatsitassarsiornermik ineriartortinnerannut piviusorsiortumik peqataanissaq iliuuseqarnissarlu siunertaralugit inuiaqatigiit sutigut suliniuteqarnissaanni immikkoortunik misissuinissaq siunertaralugu Stratetic Social Impact Assessments suliarineqassapput.

Aammattaaq aatsitassarsiornermi uuliasiornermilu Government Takemik siusinnerusukkut nalilersuineq ingerlaavartumik nutarterneqartassaaq.

3.4 Utoqqaat

Naatsorsueqqissaartarfup innuttaasut amerlassusaannik siumut naatsorsuinerata takutippaa utoqqaat ukiuni aggersuni amerliartussasut. Siunissamut tassunga piareersassaagut. Tamanna tunngavigalugu utoqqarnut periusissiap suliarinissaa pingaaruteqarpoq, suliassarlu taanna inuiaqatigiinni atugaris-saernerup pilersaarusiornerni pitsaasumik tunngavissaqartitsisinnaavoq. Taamaammat utoqqarnut periusissiaq UKA 2012-imi Naalakkersuisut saqqummiunniarpaat.

Peqqissuseq paaqqutarineqartarnerlu pillugit neqeroorutinik pisariaqartunik inuit ataasiakkaat pilsarsisinnaanissaat periusissiami qulakkeerneqassaaq. Utoqqarnik isumagininneq pisortat missingersuutaanni annertunerulerpat annertuumik ingerlatsinikkut iluaqutissat il.il. pitsaasuunissaasa qulakkeerneqarnissaat pingaaruteqarpoq.

Inuit ataasiakkaat sivilunerpaamik suliffeqarnissaannik pilerilersitsisumik killiliussinissamut utoqqarnut periusissiaq aammattaaq tapersiissaaq. Suliffeqarnermi ileqqaartarnermut aqqissuussi-

nerit aqputigalugit inuit ataasiakkaat utoqqalinissaminut annertunerusumik aningaasalersuinissaat utoqqarnut periusissiami tassunga peqatigitillugu aamma qulakkeerneqassaaq.

3.5 Sanaartorneq

Sanaartornermut pilersaarummi qulliunerusumik anguniagaavoq inissianik attaveqaatinillu pilersuineq ataatsimut isigalugu nalilersuineq aallaavigalugu ineriartortinneqassasoq, taamaalilluni imminut nappassinnaasumik aningaasaqarniarnissamik siunertaqarnermik tapersiissalluni.

Avammut tuniniaasarneq ullumikkutut taamatut killeqartigitillugu sanaartorneq atugarissaarnermik ineriartortitsinermi annertuumik pingaaruteqarpoq. Pisortat sanaartornermut missingersuutaat inuiaqatigiinni sanaartornermut aningaasartuutit tamarmiusut amerlanerpaartaraat, inissianillu sanaartorneq ullumikkut pisortanit tapiiffigineqartarpoq. Nooriataarsinnaanermik nalilersuinermi 2010-meersumi uppernarsarneqarpoq, inissarsisinnaaneq suliffeqarnermi sumiiffimmut allamut nooriataarsinnaanermut tunngatillugu ullumikkut aporfiusartoq, taamaalillunilu inuussutissarsiuutini ineriartorfiusuni atorfiit periarfissaalersut inuttalernissaat ajornakusoortarluni. Taamatuttaaq ilinniartitsinermi aporfiusarpoq, tassa ilinniartut inaat skolehjemmillu amigaataammata. Tamanna ilinniartitsineq pillugu politikkimik anguniakkat piviusunnortinnissaannut annertuumik ajoqutaareerpoq. Tassunga peqatigitillugu utoqqaat amerliartornerat peqatigalugu inissianik ujartuisarnerup allanngoriartornissaa inuiaqatigiit piareersimaffigisariaqarpaat.

Attaveqaateqarnermi Assartuineq pillugu Ataatsimiititaliarsuaq isumaliutissiissutimini inuiaqatigiit aningaasaqarnerannik nalilersuineq tunngavigalugu attaveqaatini unammillersinnaassuseqarnerup ineriartortinnissaani siunissami aalajangiisarnissanut tulleriinnilersuinissanullu tunngavissanik pitsaasunik suliaqarpoq.

Ukiuni aggersuni sanaartornemi aningaasat politikikkut tulleriinnilersuisarnermik annertuunik aalajangiinissani sakkussavittut, siusinnerusukkut oqaatigineqartutut, taarsigassarsisarnermut aningaasaliisanermullu periusissiaq nunami namminermi sanaartornermut pilersaarut tassunga atasoq ilanngullugu Naalakkersuisut UPA 2012-imi saqqummiunniarpaat.

Taassuma saniatigut ineqarneq pillugu politikkimik nassuiaat UPA 2012-imut atatillugu Naalakkersuisut nassiuatissavaat. Inissianik tuniniaanermi maannakkut ajornartorsiutit anguniagaqarluni iliuussissatut pilersaaruteqarnissamik maannakkorpiat pisariaqartitsineq nassuiaammi aallaaviuvoq. Tamanna piffissamut sivikitsumut piffissamullu akunnattumik sivisussusilimmut atuuppoq.

Inissaqarnermi maannakkut pissutsinut ilisarnaataavoq Namminersorlutik Oqartussat inissiat attartortittagaasa amerlanersaasa ajoquteqartorujussuunerat, oqoqarlutik, ajortumik oqorsagaallutik ataatsimullu isigalugit ajorsartorsimallutik. Ajornartorsiutit taakku piffissap ingerlanerani inissaqarneq pillugu politikkeqarsimanermik aallaaveqarput. Ineqarnermut akiliutit aqputigalugit aserfallatsaaliu-

inermut iluarsaanermullu aningaasanik naammattunik immikkoortitsisoqartarsimanngilaq. Taa-
maammat aserfallatsaaliuineq kinguaattoorfiusorujussuuvoq.

Tamanna tunngavigalugu innuttaasut akikitsumik ineqarnissamik sungiussisinneqarsimapput. Inissi-
at ajortumik aserfallatsagaaliugaanerisa attartortunut peqqissutsikkut ajornartorsiutaanerisa saniati-
gut pissutsit taakku aaqqinniarlugit aningaasatigut annertuunik unammilligassaqarneranik tamassu-
ma saniatigut aamma kinguneqarnerpoq.

Namminersortut inissianik niuerneranni minnerunngitsumik innuttaasut atugarissaartut pisortanit
akiligassarsinermik aaqqissuussinerit pitsaasut aqutugalugit nammineq inigisami akikitsumik
ineqarnissamik aamma sungiussisinneqarsimapput. Akiligassarsisarnernik aaqqissuussinerit taakku
aningaasalersorniarlugit pisortat nunani allanit taarsigassarsiniangikkunik akileraarutit qaffattari-
aqarpaat. Periuseq tamanna nalilersoqqinneqassaaq.

Agguaassisarnermi ajornartorsiutaavoq attartortut ajortumik aserfallatsaaliukkani ineqarnerat allallu
nukissiuutinik atuivallaanngitsuni nutaaliaasunilu pisortat annertuumik tapiiffigisaanni piginneqati-
giilluni namminerlu pigisani ineqarlutik. Ineqarnek pillugu nassuiaammi isertitanik nalilersuinermi
maannakkut periusaasumik nalilersueqqinnissamik allanngortitsinissamillu pisariaqartitsineq aam-
ma taparserneqarpoq.

Ataatsimut isigalugu aningaasatigut nammatassat tamaasa nammannissaannut pisortat akissaqann-
gillat, aammalu isumalluutinik tulleriinnilersuinermi inissianillu pilersuisuunertik nassuiaasioqqitta-
riaqarlugu.

- Piffissami sivikitsuararsuarmi, ukiuni tulliuuttuni pingasuni, isumalluutit anguniagaqarluni
aaqqissuunnissaat pisariaqarluinnarpoq, pisortallu inissianik attartortittagaannik iluarsaassi-
nissap iluaqutaanissaanik aningaasaqarnermik isigininniarneq aallaavigalugu sumilu inissaa-
leqisoqarnera aallaavigalugu iluarsaasoqartariaqarluni ingutserisoqartariaqarlunilu.
- Piffissaq akunnattumik sivilissusilik eqqarsaatigalugu inissaqarniarneq pillugu suliniutinik
siunissami inissaqarniarneq pillugu politikkissamik nassuiaataasumik tamanna peqatigalugu
aallartitsisoqassaaq.

Aningaasaqarnek pillugu politikkimi inissisimanerup kinguneraa inissaqarniarneq pillugu politikkip
allanngortiteqqaarnagu ingerlateqqinneqarsinnaannginnera. Siumut isigaluni inissaqarniarneq pillu-
gu politikkissami tunngavissat arlallit aaqqissuussinerup allanngortinnissaanik pisariaqartitsiviusut
Akileraartarneq Atugarissaarnerlu pillugit Suleqatigiissitap inassuteqaatigai. Tamassumunnga nale-
raq pingaaruteqartoq tassaavoq inissaqarniarneq pillugu politikki kisimiitinneqarsinnaanngitsoq, ki-
siannili akileraarutit pillugit politikkimut aamma inunnik isumaginninneq pillugu politikkimut ata-
qatigiissitsilluni ilanngunneqartariaqartoq. Inissiat pillugit politikkimi inuttut atukkanut pitsaasumik

oqimaaqatigiissitsinermi akileraartarnermut akileraartarneq inunnillu isumaginninneq pillugit politikkimut ataqatigiissitsinissaq pingaaruteqarluinnarpoq.

Inissaqarniarneq pillugu politikkimik nassuiaatikkut naleqqanik siunissamilu inissaqarniarneq pillugu politikkimi anguniagassanik Inatsisartut oqallissinnaatinneqalerput. Tamassumani paasisat ilaati-gut inissaqarniarneq akileraartarnerlu pillugit politikkimik siunissami allanngortitsinissap aaq-qis-suunnissaanut ilanngunneqassapput.

3.6 Pisortat ingerlatsinerat

Pisortat ingerlatsinerat siunissamut qulakkeerniarlugu pisariillisaaniarluni suliniuteqarnissaq pisari-aqarpoq, tassungalu peqatigitillugu suliassat pingaernerit isiginiarlugit. Taamaammat qulliuneru-sunik anguniagaq tassaavoq, pisortat suliassanik sunik ingerlatsinissaasa killilersorneqarnissaat, taa-maalilluni suliassat pitsaassuseqartumik aningaasatigullu pisinnaassuseqarnitsinnut naleqqussarlugit ingerlanneqarsinnaaniassammata. Pisortat ingerlatsineranni isiginiagassaq tassaassaaq innuttaasoq, taannali pisinnaatitaaffeqaannassanngilaq kisiannili aamma pisussaaffeqassalluni.

Pisortat ingerlatsinerannik ineriartortitsinermi oqaaseq pingaarneq tassaavoq pisariillisaaneq. Tassa-mi aningaasatigut pisinnaasatta naleqqussarnissaannik siunertaqarnermi suliassat ataasiakkaat inger-lannissaannut isumalluutit ikinnerusut atorneqassapput.

Unammilligassaq tassaavoq inuiaqatigiit agguataarnerisa ineriartornerat pissutigalugu pisortat mis-singersuutaanni aningaasartuuteqarnerulernissaq. Taamaammat aqutsinermi pitsaasunik sakkus-saqarnissaq pisariaqarpoq, taamaalilluta ukiumoortumik aningaasanut inatsisini siunissami aningaa-satigut inissaqartitsinissaq aamma qulakkiissagatsigu. Tamanna qulakkeerneqassaaq qarasaasiat atorneqarnerunerisigut aqutsinermilu sakkunik pitsaasunik atuutilersitsinikkut aningaasaliissutissa-tut kissaatigisagut pissarsiarinerisigut uuttuinikkut.

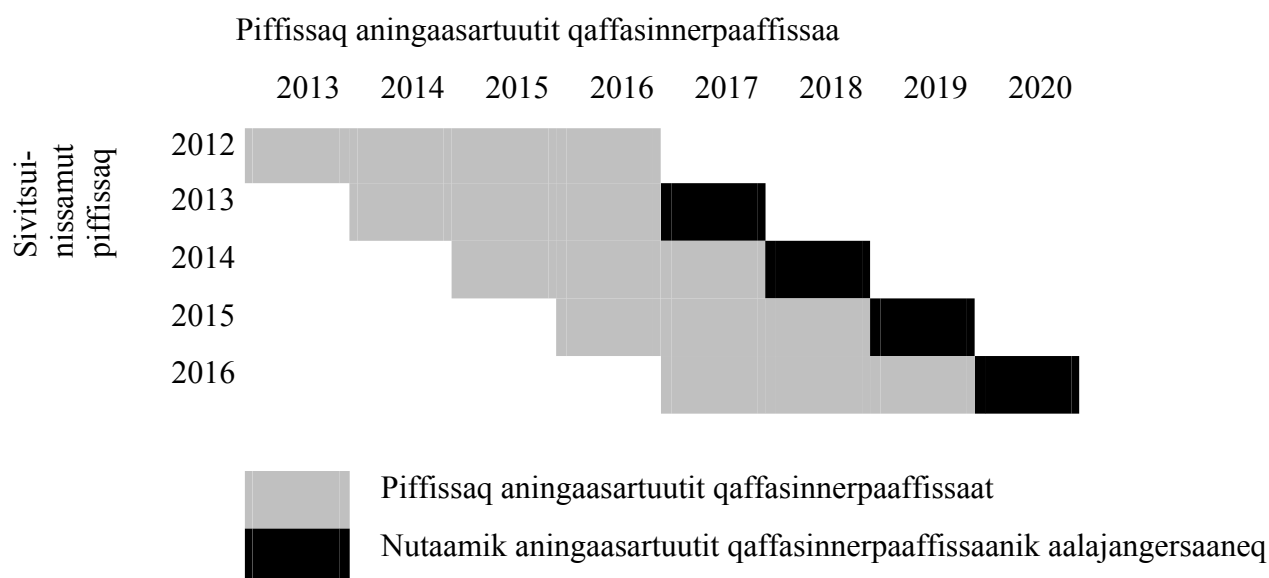
Suliniuteqarfissat

Pisortat aningaasartuutaannik aqutsinissaq killiliinissarlu annertuumik annertusiartortumillu pisari-aqartinneqarpoq. Taamaammat pisortat aningaasartuutaat tamarmiusut pitsaanerusementik nakkutigini-arlugit ukiunut arlalinnut aningaasartuutit annertunerpaaffissaannik Naalakkersuisut atuutsitsilernis-sartik eqqarsaasersuutigivaat. Aningaasartuutit annertunerpaaffissaannik atuutilersitsinermi siu-nertaavoq aningaasartuutit atuuttut suliniutilluunniit nutaat qaffariaataat killiliussat aningaasartuutit annertunerpaaffissaannik killilerneqartut iluanni sapinngisamik aningaasalersorneqassasut. Taamaa-lilluni aningaasartuutit annertunerpaaffissaat sakkuuvoq pisortat aningaasaataanni piffissami si-visuumi aningaasaqarnerup imminut nappannissaa qulakkeerniarlugu pisariaqartumik tulleriinniler-suisarnerup siuarsarnerani atorneqarsinnaasoq.

Aningaasartuutit annertunerpaaffissaat pisortat aningaasartuutaannut tamanut atuutissaq, kommuni- ni aamma Namminersorlutik Oqartussani, tassaassallunilu ukiuni sisamani aningaasartuutit annertu- nerpaaffissaasa atuuffianni tamani kisitsit ataaseq. Tassunga ilanngullugu immikkoortuni taassuma ataaniittuni tamani annertunerpaaffissat aalajangerneqassapput, tamannalu immikkoortuni akisus- saasut missingersuutiminnik malinninninerannik nalilersuisitsisinnaalissaaq. Missingersuutit qaan- gerneqarpata pineqaatissiinermik kinguneqassaaq, tamannalu assersuutigalugu tassaasinnaalluni ukiuni tulliuttuni missingersuutit annertunerpaaffissaannik isumaqatigiissutit annikillisinneqarnerat. Periutsit allat isumaliutigineqarsinnaapput, pingaarnerpaajuvorli immikkoortut tamarmik missinger- suutinut akisussaaffimminnik malinninnissaannut aningaasatigut pilerilersinneqarnissaat. Pineqaa- tissiinerit malittarisassat siumut isumaqatigiissutaasut malillugit ingerlaannaq atuutilertarnissaat aammattaaq pingaartuuvoq.

Aningaasartuutit annertunerpaaffissaasa ukiunut arlalinnut atuunnerisigut Inatsisartuulersussat aam- ma kommunalbestyrelsiulersussat aningaasatigut atugassaqarnerat aamma sunnerneqassaaq. Taa- maammat aningaasartuutit annertunerpaaffissaat kissaatigineqartutut sunniuteqarniassammata anin- gaasartuutit annertunerpaaffissaannik isumaqatigiissutit qaangerneqannginnissaannik politikikkut siammasissumik tapersiisoqartariaqarpoq. Aningaasartuutit annertunerpaaffissaat unioqqutitsiner- milu pineqaatissiinerit pillugit periutsit missingersuutit pillugit inatsimmi nutartikkami aalajangers- arneqarluarsinnaapput, imaluunniit tamanna aallaavigalugu inatsisiliuunneqarsinnaapput. Ullumik- kutulli Missingersuutit pillugit inatsimmi malittarisassat atuuttunik partiit tamarmik akuersisarnerat- tut aningaasartuutit qaffasinnerpaaffissaat aningaasartuutit ineriartornerannik killiliussanik nassuiar- neqarnissaannik tamanit isumaqatigiittoqassaaq.

Tabeli 8. Aningaasartuutit annertunerpaaffissaannik ukiunut sisamanut atuuttunik aalajangiineq

Tabelimi qulaaniittumi takutinneqarpoq aningaasartuutit annertunerpaaffissaat qanoq ingerlaavartuunersoq, assersuutigalugulu 2014-imut isumaqatigiissutaassaaq 2018-imi aningaasartuutit qanoq annertussuseqassanersut. Tamanna ukiuni missingersuusiorfiusuni aningaasartuutit pinngitsoorani malinneqarnissaannut sanilliunneqarsinnaavoq, ukiorlu aningaasanik inatsimmik aalajangiiffiu-soq ukioq kingulliussaaq – akerlianik ullumikkut ukioq siulliusartoq.

Suliassanik sularinnittarneq aningaasartuutillu annertunerpaaffissaanni innuttaasut isiginiarneqarneri pitsanngorsarniarlugit pisortat ingerlatsineranni aqqissuussaananermik arlalinnik allannguisoqassaaq. Ilaatigut tassaavoq suliassanik akissusaaffinnillu ersarissumik agguaaneq. Ullumikkut Namminersorlutik Oqartussani kommuninilu inunnik isumaginninnermi akileraartarnermilu utertillugit akiligassat naligiissarinerillu naatsorneranni allaffissornermi sulisorpassuit atorneqartarput. Tamanna pissuteqarpoq akisussaananerup aningaasalersuinerullu ersarissumik ataatsimut inissinneqarsimannginnerannik. Tamanna allangortinneqassaaq, tamannalu allaffissornermi isumalluutinik sipaarfiussaaq aammalu aningaasalersuinerup akisussaananerullu ataqatigiissarnerat annertunerusumik pisariillisaananermik kinguneqarajussalluni.

Namminersorlutik Oqartussat kommunillu akornanni aammalu kommunit akornanni suliassanik ersarissumik agguaanerup innuttaasut issiaviit marluk akornanni qunneriataarsinnaanerat annikilliseriarneqarnissaa aamma qulakkeertissavaa. Naggasiullugu qulliunerusumik immikkoortut taakkulu ataaniittut akornanni akisusaaffimmik ersarissumik aamma inissiisoqassaaq.

Aammattaaq Namminersorlutik Oqartussat qitiusumik pisiniartarnerisa pitsanngorsarneqarnera ukiut arlallit ingerlaneranni ukiumut 25 mio.kr.-it tikillugit sipaaruteqarnerarnermik kinguneqassaaq, tamannalu pisiniartarneq pillugu nassuiaammi 2011-meersumi allaaserineqarpoq. Piffissaq siviuserusoq eqqarsaatigalugu annertunerusumik sipaaruteqarnermik kinguneqartumik sulinermi tassani kommunit aamma peqataatilersinneqarsinnaapput.

Naggasiullugu, pisortanut akiligassat kinguaattoorutit amerlassusaat annikillisinniarlugit Naalakkersuisut kommunillu ataatsimoorullugu suliamik aallartitsipput. Akiligassanik kinguaattoorutit pillugit nassuiaatip 2011-meersup takutippaa innuttaasut Namminersorlutik Oqartussanut kommuninullu 1 milliard koruunit sinnerlugit akiitsoqartut, tamassumalu peqqinnissaqarfiup ukiumi ataatsimi ingerlanneqarnera assigaa. Ataatsimoorullugu suleqatigiissitaliaq akiligassanik kinguaattoorutit qanoq annikillisinneqarnissaannik inassuteqaativinnik 2012-imi aasap ingerlanerani saqqummiissaaq.

3.7 Akileraarutit, ineqarneq isumaginninnerlu pillugit politikki

Akileraartarneq Atugarissaarnerlu pillugit Suleqatigiissitap isumaliutersuutaanik nangitseqqinneq pillugu UKA 2011-imi nassuiaammi suleqatigiissitap inassuteqaataanik isummerallarneq pillugu Naalakkersuisut nassuiaapput, tassunga ilanngullugit akileraartarneq, inissaqarniarneq inunnillu isumaginninneq.

Nassuiaammi erseqqissarneqarpoq pisariitsumik akileraaruteqariaaseqarnissamik isumaliutersuutit tamanut tunngasut Naalakkersuisut isumaqatigigaat, tassani ajunngitsorsiat isertitallu allat annertunerusumik akileraaruserlugit sulinermi akileraarutit apparneqassallutik.

Aammattaaq ineqarnermut tapiissutit appartinneqassapput, taamaalilluni inissiani attartortakkani ineqarnermut akiliutit aningaasartuutiviit malillugit annertunerusumik akilersinneqartalissallutik, inigisanullu nammineq pigisanut tapiissuteqartarunnaassalluni. Tamanna ineqarnermut tapiissutit qaffanneqarnerannik ilaneqassaaq.

Akileraartarneq, inissaqarniarneq inunnillu isumaginninneq pillugit politikkimik aqqissusseqqinneq inunnut ataasiakkaanut allannguutinik kinguneqassaaq. Taamaammat kallarneqartut tusarniarlugit siammasissumik oqallinneq tunngavigalugu aqqissusseqqinnerit piviusunngortinnissaat pingaaruteqarpoq.

Taamaattumik Naalakkersuisut isumaliutersuutaat nassuiaammi saqqummiunneqartut illuatungeriit pingasut oqaloqatigiinneranni martsimi 2012-imi aallartinneqartumi suliffeqarnermi illuatungeriinnut saqqummiunneqarput. Oqaloqatigiinnermi siunertaavoq suliniutit piffissami sivisuumi imminnut nappassinnaanissaannik qulakkeerinnittussamik siamasissumik isumaqatigiissuteqarnissaq. Taamaaliornikkullu siunissami atugarissaarnissamik.

Illuatungeriit pingasut oqaloqatigiinnerat ukunani arlalinnik siunnersuuteqarnermik kinguneqassaaq:

- Akileraartitseriaaseq
- Inissaqarniarneq pillugu politikki
- Inunnik isumaginninneq pillugu politikki
- Utaqqalernersitseriaaseq
- Assigiimmik akeqartitsinermik aqqissusseqqinneq

Siunnersuutit taakku 2025-p tungaanut pilersaarummut ilanngunneqassapput, taassumalu kingorna inatsisiliornissamut suliniutiviit Inatsisartunut saqqummiunneqassallutik. Ilimagineqarpoq tamanna pingasoqiusanngorlugu pissasoq:

Alloriarneq I UKA 2012-imut tunngavoq, tassaallunilu akileraarutit appartinneqarnissaanni, akilisinitiniariaatsimi akiliisitseriaatsimilu aammalu asigiimmik akeqartitsinermik aqqissusseqqinnermi alloriarneq siulleg.

Alloriarneq II UKA 2013-imut tunngavoq, tassaallunilu utoqqalinersiaqarneq aningaasaatinillu akileraaruteqarneq.

Alloriarneq III 2014-imut 2015-imullu tunngavoq, tassaallunilu inunnik isumaginninnermi tapiissutininik, ineqarnermik akileraartarnermillu aaqqissuusseqqinneq.

3.8 Peqqissuseq

Peqqissuseq pillugu pilersaarummi qulliunerusumik anguniagaq tassaavoq pitsaassuseq, assigiimik katsorsarneqartarneq, pisariillisaaneq ineriartortitsinerlu isiginiarlugit aningaasat peqqinnissami pissarsissutigineqarnerunissaat.

Peqqinnissaqarfup aningaasaqarniarneranik nalilersuinermi tikkuarneqarpoq inuiaqatigiit agguataarnerannik, sulisussarsiortarnerup ajornartorsiutaanerannik, ukiorpassuarni annikippallaamik missingersuusiortarnermik inooriaatsip kingunerisaanik nappaatinik annertusiartortumillu immikku ilisimaqartalernermik peqqinnissaqarfik unammillertinneqartoq. Nalilersuinermi aamma tikkuarneqarpoq peqqinnissaqarfimmi pisariillisaanissamut suli arlalinnik periarfissaqartoq, taakkulu Naalakkersuisut atorluarniarpaat, tassungalu peqatigitillugu ilimagineqarpoq Peqqinnissaqarfimmi aningaasatigut killiliussat tamarmiusut ilaatigut inuiaqatigiit agguataarnerisa ineriartornerata kingunerisaanik amerliartussasut.

Peqqinnissaqarfimmik aaqqissuusseqqinneq ukiuni aggersuni ingerlaqqissaaq. Peqqinnissaqarfup ilisimasanik tunngaveqartup, isumalluutininik atorluaaffiusup napparsimasullu katsorsarneqarnerisa ingerlanerannik malittarineqarsinnaarannik nalilersorneqarsinnaanerinnillu allaaserinnilluarfiusup imminut atasuunissaata qulakkeerneqarnissaa aaqqissuusseqqinnermi isiginiarneqassaaq. Ilaatigut anguniagaavoq peqqissaanermi sullississutit inuuttaasut/napparsimasut sapinngisamik qanillugit isumalluutillu atorluarlugit sullississutaasassasut. Tassunga atatillugu nuna tamakkerlugu napparsimavissuarmi, nunap immikkoortuini napparsimavinni, peqqissaavinni nunaqarfinnilu nakorsiartarfinni sullississutit suut neqeroorutigineqarsinnaasut ersarissumik assigiiaartumillu nassuiasiornissaat qulakkeerneqassaaq.

Peqqinnissaqarfik pillugu pilersaarut aallaavigalugu peqqissaanermut periusissiaq Naalakkersuit UKA 2012-imi Inatsisartunut saqqummiutissavaat.

3.9 Silap pissusaa avatangiisillu

Silap pissusaa, avatangiisit pinngortitarlu inuiaqatigiit pisuussutaattut namminneq naleqartutut isigineqarput, pilersaarulli aamma uummaasumik ineriartornermut siuariartornermullu tapersiissaaq. Taamaammat silap pissusaa, avatangiisit pinngortitarlu ilisimasat sapinngisamik pitsaanerpaat tunngavigalugit nungusaataanngitsumik aquneqassapput.

Tamassuma ilaatigut kinguneraa nukissiuutit ataavartut tunngavigalugit aningaasatigut siuariartortitsisumik atugarissaarfiusumillu CO²-mik pitsaasumik millisaanermik tunngaveqartitsissasoq. Tassunga peqatigitillugu silaannarmik, imermik, sikumik, qaqqanik nunamillu mingutsitsineq pinaveersimatissavarput akiorlugulu, taamaalilluni pisuussutit suli ineriartortitsiniassammata siuariartortitsillutillu aammalu inuit peqqinnartumik sunngiffimmilu inuunermi atugassarisaannik tunngaviilluni.

Kalaallit Nunaanni silap allanngoriartorneranik sunnerneqareerpugut. Allannguutit kinguneraat qanqalili piniarnermik inuussutissarsiuteqarnerup allanngornera, aammali assersuutigalugu aatsitassarsiormermi periarfissanik nutaanik ammaassivoq.

Avatangiisini aamma arlalinnik unammilligassaqarpoq. Unammilligassaq annertoqq tassavoq eqqagassanik passussisarnermut pilersaarutip piviusunngortinnissaanut aningaasalersornissaanullu periusissamik tamarmiusumik ineriartortitsinissaq. Eqqagassanik ataqatigiissakkamik aqutsinissaq aammalu illoqarfinni nunaqarfinnilu eqqagassanik passussisarnermi siunissami ikuallaavinnik pilersitsinissaq eqqarsaatigalugu inuiaqatigiit aningaasaqarnerisa piffissamut sivisuumut pilersaarusiorsinnaalernissaq eqqagassanik passussisarnermut pilersaarummi qulakkeerseqassaaq.

Silap pissusaani avatangiisiniluunniit ukiuni aggersuni suliniutissat ineriartorteqqinnissaannut taper-sorsorneqarnissaq Naalakkersuisut neriuutigaat. Atuisut suliffeqarfiillu silap pissusaanik avatangiisinillu akisussaassuseqartumik pissusilersortarnissamut qanoq annertutigisumik qanorlu iliorluni pi-umassuseqartitsilernissami nalilersuinerit oqimaqatigiissaarinerlu suliama tassani ilanngunneqartariaqarput. Silap pissusaanut avatangiisinullu tunngasut pisortat ataatsimut pisiniartarnek pillugu isumaqatigiissutaannut, sullissinissamik isumaqatigiissutinut CSR-imillu suliaqarnermut (Corporate Social Responsibility) qanoq iliorluni ilanngunneqarsinnaanersut tassunga ilanngullugu isumaliutigineqartariaqarpoq.

Naalakkersuisut pingaartippaat immikkut suliniuteqarnek naalagaaffeqatigiinnermilu suleqatigiinnerup suli annertusarnera aqutugalugit nunat tamat akornanni silap pissusaa pillugu isumaqatigiinnerniarni soqutigisatta tamakkiisumik ingerlanneqarnissaat. Immikkut suliniuteqarfiusoq tassavoq issittumi suleqateqarnek aamma nunat inoqqaavisa akornanni suleqatigiinneq.

3.9.1 Assigiimmik akeqartitsinermik aaqqissusseqqinneq

Innaallagissap, erngup kiassarnerullu akiinik aaqqissusseqqinnissamik Naalakkersuisut suliniuteqarnerat ”Ummaasumik siuariartorneq atugarissaarnerlu” pillugit periusissamik aallaaveqarpoq.

Qulliunerusumik isigalugu ”Ummaasumik siuariartorneq atugarissaarnerlu” siunertaqarpoq imermik nukissiuutit (uummaasumik nukissiuutit) aqutugalugit sinneqartooruteqarnissaq tunngavigalugu akeqartitsinermik pilersitsinissaq, tassanilu aningaasatigut ineriartornermi naleqqutumik atugas-

saqartitsinermi sinaakkutinik tapersiisunik tassungalu peqatigitillugu tamarmiusumik periuseqarnerup suli ersoqatigiittoqarluni (atugarissaarneq).

Periusissiami isiginiagaq tassaavoq ingerlatsinermut tapiissutit annikillisinnerant imermik nukissiuutinilu atuisunut qanoq agguarneqarnissaannik qulliunerusumik tunngaviusumik aalajangiinisaq. Aammataaq siunnersuutigineqarpoq agguaasarneq pillugu politikkimi siunissami akeqartitseriaasissami politikkeriniit suut kissaatigineqarneri pillugit qulliunerusumik aalajangiisoqassasoq.

2012-imut aningaasanut inatsimmi Nukissiorfinnut ingerlatsinermut tapiissutit 10 mio.kr.-inik ikileneqarput, 2012-imi 64 mio. kr.-iutilerlugit, taassumalu kingorna ukiuni missingersuusiorfusuni tamani 10 mio.kr.-inik ikileneqassallutik. Piffissaq sivisunerusoq eqqarsaatigalugu siunertaq tassaavoq Nukissiorfinnut ingerlatsinermut tapiissutit atorunnaarsinneqarnissaat.

Innaallagissamut imermullu akit annertunerpaaffissaat aamma aalisakkanik suliffissuarnut akit immikkut appasissuseqartut pissutigalugit Nukissorfiit amigartooruteqartarnerannut ingerlatsinermi tapiissutit ullumikkut matusissutaasarput. Taassuma saniatigut immikkoortut taakku marluk pisisartunit nioqqutissanillu allanit annertuumik allanut annertuumik nuutsisarnikkut aningaasaliisoqartarput.

3.10 Nunanut allanut politikki niuernerlu

Nunanut allanut politikkimi periusissiaq 2011-imi ukiakkut ataatsimiinnermi Naalakkersuisut Inatsisartunut saqqummiuppaat, tassanilu siunissamut takorluukkat periusissallu isiginiarneqarput. Periusissiatut toqqarneqartunut tunngavik qulliunerusumik periusissiassami anguniagassatut ilaatigut naalakkersuisoqatigiit isumaqatigiissutaanni allassimasunik tunngaveqarpoq, tassanilu tikkuarneqarluni Kalaallit Nunaanni qanoq aaqqissuussissanersugut anguniakkallu suut angunniassanerigut.

Kalaallit Nunaat Issittorlu ataatsimut igalugit ukiuni kingullerni nunanit allanit soqutigineqaleralutuinnaarput, tassungalu peqatigitillugu Namminersorluni Oqartussaaneq pillugu inatsisip kingunerisaanik namminersorluni oqartussaaneq ineriartortinneqarluni annertusarneqarlunilu. Namminersorluni Oqartussaaneq ineriartortinneqarnera peqatigalugu pisinnaasatta nunanullu allanut politikki attaveqarnitta annertusarnissaat aamma pisariaqarpoq.

Naalakkersuisut anguniarpaat immikkoortuni ersarissumik nassuiarluakkanillu soqutigisaqarfitsinni nunat tamat akornanni Kalaallit Nunaata inissisimanera sunniteqarneralu annertusarneqassasut. Issittumi suleqatigiinnermi, illersornermilu sillimaniarnermilu politikkimi, silaannaap pissusaani pisuussutinilu, niuernermi inuussutissarsiormilulu aammalu nunat tamat akornanni suleqatigiiffinni arlalinni sulinermi inissimalluarnissaq isiginiarneqarpoq. Taamaalilluni nunanut allanut suliaqarnermi Kalaallit Nunaata allanik isumalluuteqarnani nammineerlunilu nunat tamat akornanni iliuu-

searnissamat periarfissaqarnerani pingaaruteqartumi nunanut allanut suliaqarfimmi pisinnaasat sinniisoqarnerullu annertusarnissaannik aamma tunngaveqarpoq.

Kalaallit Nunaata, namminersorluni oqartussaanerup nunanullu politikikimi saqqumilaarnitta ineriartortinneqarnissaat pingaaruteqartut Naalakkersuisut isigaat, taakkulu inussutissarsiutitta ineriartorfiusunilu allani pingaaruteqartuni siuariartortitsissapput niuerfinnillu nutaanik ammaallutik.

Issittoq Kalaallillu Nunaat ukiuni kingullerni annertunerusumik isiginiarneqalerput. Tamassumunnaga ilaatigut pissutaavoq aatsitassarsiormik ingerlatsinerit annertuseriarnerat ammalu silaannaap allanngoriartornerata kingunerisaanik allannguutit. Tassunga peqatigitillugu Kalaallit Nunaat namminersorluni oqartussaanerup atuutilersinneqarneranut atatillugu nunanut allanut politikikimi annertunerusumik pisinnaasaqalerpoq.

Pissutsit tamakku ataatsimut isigalugit nunanut allanut politikikimi nunanillu allanik niueqateqarnermi Kalaallit Nunaata unammiligassai annertusisippaat. Issittup eqqissisimanartuujarluni ineriartortinnissaanut nunanut allanut sillimaniarnermilu politikikimi suli tapersiissaagut. Tamanna ilaatigut pissaaq Issittoq pillugu Siunnersuisoqatigiinni peqataanitsigut. Ilulissani Isumaqatigiissut Qalaser-suup Avannarliut eqqaanik aqusinermi pingaaruteqartut Kalaallit Nunaata taperserppaa.

Niuernermi inuussutissarsiutinillu siuarsaanermi Naalakkersuisut isumaqarput Nunarsuarimi Niu-aqatigiinnermi Suleqatigiiffimmi WTO-mi najoqqutassat malittarisassallu inuussutissarsiutitsinnut ajoqutaangitsumik pitsaanerunissaat ersarinnerunissaallu sulissutigissavarput.

OLT-mi (Imarpiit Ikaarlugit Nunanit Nunagisallu) nunat EU-mik isumaqatigiissutaasa EU-mi kalaallit nioqqutissaataasa qaffasissumik inissisimanerisa ingerlatiinnarneqarnissaa pingaaruteqartoq Naalakkersuisut tassunga peqatigitillugu isumaqarput.

Naggasiullugu nunatta nunatut aningaasaliiffiusussatut pitsaasunut inissisimanerata suli pitsanngorsarnissaa tamatsinnut unammilligassaqarfiuvoq. Tamanna qulakkeerneqassaq inuussutissarsiutinik ineriartortitsinermi allanngorannigitsunik sinaakkusiinerup ingerlatiinnarneratigut, tassani piffissaqartitsilluarluni allannguutit pisariaqartut nalunaarutigineqartassallutk, taamaalilluni aningaasaliisut piffissami aalajangersimasumi nunatsinni inuussutissarsiormi suliniutinik nutaanik pilersaaruteqartut annertunerpaamik mianeriniarneqassallutik.

Kalaallit Nunaat EU-lu aalisarnermi peqatigiinneq pillugu nutaamik isumaqatigiissusiorput, taanna-lu EU-p Kalaallit Nunaanni aalisarnermi EU-p akiliutissaanik killilersuisoq piffissamat 2013 – 2015 atuuppoq. Isumaqatigiissutip EU-mi inaarutaasumik akuersissutigineqarnissaa utaqqineqarpoq.

Aalisarneq pillugu isumaqatigiissut nammineq allanngortinneqanngilaq, aalisarnermulli piumasaaqatit isumaqatigiissummut ilassummi aalisarneq pillugu isumaqatigiissummut atasumi killilersorneqartut immikkoortuni arlalinni nutarterneqarput.

Isumaqatigiinniarnermi immikkoortut pingaaruteqartut tassaapput EU-mut siunisamit pisassiissutisat aammalu pisassiissutinut taakkununnga Kalaallit Nunaannut akiliutissat. Kalaallit Nunaannut akiliutit eqqarsaatigalugit isumaqatigiissummi atuuttumi aningaasat annertunerusut qulakkeerneqar-nissaat iluatsippoq, tassa pisassiissutinut EU-mut atugassanngortinneqartunut akiliutit, akiliutit aalisariutaatileqatigiiffiit akiliutaat aammalu Kalaallit Nunaanni aalisarnermut tapersiissutitut akiliutit. Taassuma saniatigut pisassiissutit ingerlaneqarsinnaaernut matusissutissanik ”sillimatinik” piler-sitsisoqarpoq.

Kalaallit Nunaata imartaani aalisarsinnaanermut akuersissutit tunniunneqarnerannut aalisariutaatileqatigiiffiit isumaqatigiisut atuuttoq naapertorlugu 1½ mio. EURO-nik akiliissapput. Taamaalil-luni akiliutit tamarmiusut 143 mio. kr.-it missaaniilerput, ullummikkut aallaaviusumik 132,6 mio. kr.-upput.

Kalaallit Nunaannut aningaasatigut taarsiissutit annertusineqartut, ammassaat saniatigut aalisakka-nik allanik EU-mut pisassiissutit ataatsimut isigalugu 25 %-imik ikilisinneqarput.

Isumaqatigiissummut ilassummi immikkoortut pingaaruteqartut (annertussutsit akiliutillu) aalisar-neq pillugu isumaqatigiissummut ilassut aalisarnej pillugu politikikimi piviusunut naleqqussarneru-niarlugiu arlalitsigut teknikkikkut aaqqiisoqarpoq – taamaalilluni imminnguanik saniatigut pisanik pisassiissuteqarneq atuutilersinneqarpoq aammalu EU-mut ammassannik pisassiinermut ersarin-nerusunik malittarissasiortoqarluni (taakkununnga TAC ukiut marloriarluni aalajangerneqartarpoq).

EU-p aalisarnej pillugu politikianut naleqqussaaniarluni, illuatungeriit arlaat inuit pisinnaatitaaffi-inik unioqqutitsisoqassappat Isumaqatigiissummut Ilassutip atorunnaarsinneqarnissaa pillugu aala-jangersagaq ilanngunneqarpoq.

Isumaqatigiinniarnerni anguniarneqaqqaartoq tassaavoq EU-p akiliutigisartagaata minnerpaamik annertussuseqarnissaata qulakkeerneqarnissaa aammalu pisassiissutit naleqarnerulernerat tunngavi-galugu pisassiissutit ikilineqarnissaat. Aammattaq kissaatigineqarnikuuvoq aningaasat ikitsuunn-gitsut missingersuutinut tapersiissutinut nuunneqassasut. Anguniakkat taakku anguneqarput.

4. Aningaasanut inatsit 2013

2012-imut aningaasanut inatsisip akuersissutigineratigut 2012-mut inatsit oqimaaqatigiisooq Inatsis-artut aalajangerpaat. Ukiuni missingersersuiffiusuni annertusiartortumik amigartooruteqassaaq.

Tabeli 9. AI2012-imi aningaasartuutit isertitanillu missingersersuineq.

	AI 2012	UM 2013	UM 2014	UM 2015
Ingerlasinermi aningaasartuutit	2.900,8	2.902,5	2.959,2	3.002,8
Aningaasartuutit inatsisini piumasaaqatit	884,9	887,4	887,0	892,8
Tapiissutit	1.880,5	1.918,1	1.900,3	1.882,1
Sanaartornermi aningaasartuutit	946,4	854,1	582,0	557,0
Iseritat	-6.391,3	-6.315,2	-6.306,9	-6.273,5
Katillugit	221,3	246,9	21,6	61,2
	AI 2012	UM 2013	UM 2014	UM 2015
IST	221,3	246,9	21,6	61,2
IS	-0,1	92,6	52,8	112,0

Najoqqutarisaq: Aningaasanut inatsit 2012

2025-p tungaanut pilersaarutit suliarinerani Naalakkersuisut anguniagaraat ukiumoortumik oqimaaqatigiissitsinissamik apeqqummiit ullumikkut aalajangikkat piffissamut sivisuumut sunniutissat ilanngunneqartalernissaannut Inatsisartut isumaqatigiinniarnermi tunngavissaqalissasut. Aningaasanut inatsimmi piffissamut sivikitsumik oqimaaqatigiissitsinissaq anguniagassatut naammakkunnaarpoq. Ullumikkut aalajangikkatta 2025-mi sunniutissaanik isiginiagaqarluta aningaasaqarniarnerup imminut nappassinnaanissaa qulakkiissavarput.

Tamanna isumaqarpoq aningaasanut inatsisip ammalu 2025-p tungaanut pilersaarummi iluarsartuusseqqinnissanut ilanngunneqartut, taamaalillunilu aningaasartuutit tassunga atasut taakkulu kingunerisaanik aningaasartuutit, imminnut atassapput.

Aningaasarneq pillugu politikkip piffissamut sivisuumut imminut nappassinnaanisaata qulakkeerneqarnissaa anguniagaavoq, taamaalilluni kinguaariit aggersut atugarissaarnissamut aamma akissaqarnissaat. Anguniagaq tamanna qulakkeerniarlugu pingaaruteqarpoq Aningaasanut inatsisissat oqimaaqatigiinnassanngillat, kisiannili kommunini aamma Namminersorluni Oqartussani pisortat aningaasartuutaat nakkutigineqassapput.

Malugissallugu pingaaruteqarpoq aningaasaliissutit suliniutinut arlalinnut ullumikkut immikkortinneqareersut. Allanik suliniuteqarnissamik kissaatit piviusunngortinneqarnissaannut tulleriissaanerup allanngortinnissaa pisariaqarpoq. Soorlu 2012-imut aningaasanut inatsimmi ukiunut missingersuutit

takutikkaat aningaasalersorneqanngitsunik aningaasartuuteqarnerunissamut inissaqanngilaq. Atugassarisat annertusuneqassappata allanik annikilliliinissaq pisariaqarpoq.

Nunap Karsia 2013-imi immaqalu ukiuni tulliuttuni ataasiartumik isertitaqarsinnaavoq, imaluunniit aalaakkaanerusinnaasunik isertitaqarnissaq ilimagineqarsinnaanani. Isertitat taamaattut ingerlatinermi nalinginnaasumi sinaakkutit annertusinissaannut atorneqassanngillat. Tassunga taarsiullugu ataasiarluni isertitat imminut nappassinnaasumik aningaasaqarnerup annertusineqarnissaanut aningaasaliissuteqarnernut tapersiisariaqarput. Pineqartut tassaapput pigisanik tunisinermi isertitat aammalu ujarlernermit ingerlatsinernit iseritat annertusissutaattut suliffeqarfinnut aningaasaliissutinit pissarsiat.

Ilanngussaq A: Suliffissaaleqineq

Tabeli A1. 2009-miit 2011-imut illoqarfimmi qaammatikkaartumik agguaqatigiissillugu suliffissaaleqissut.

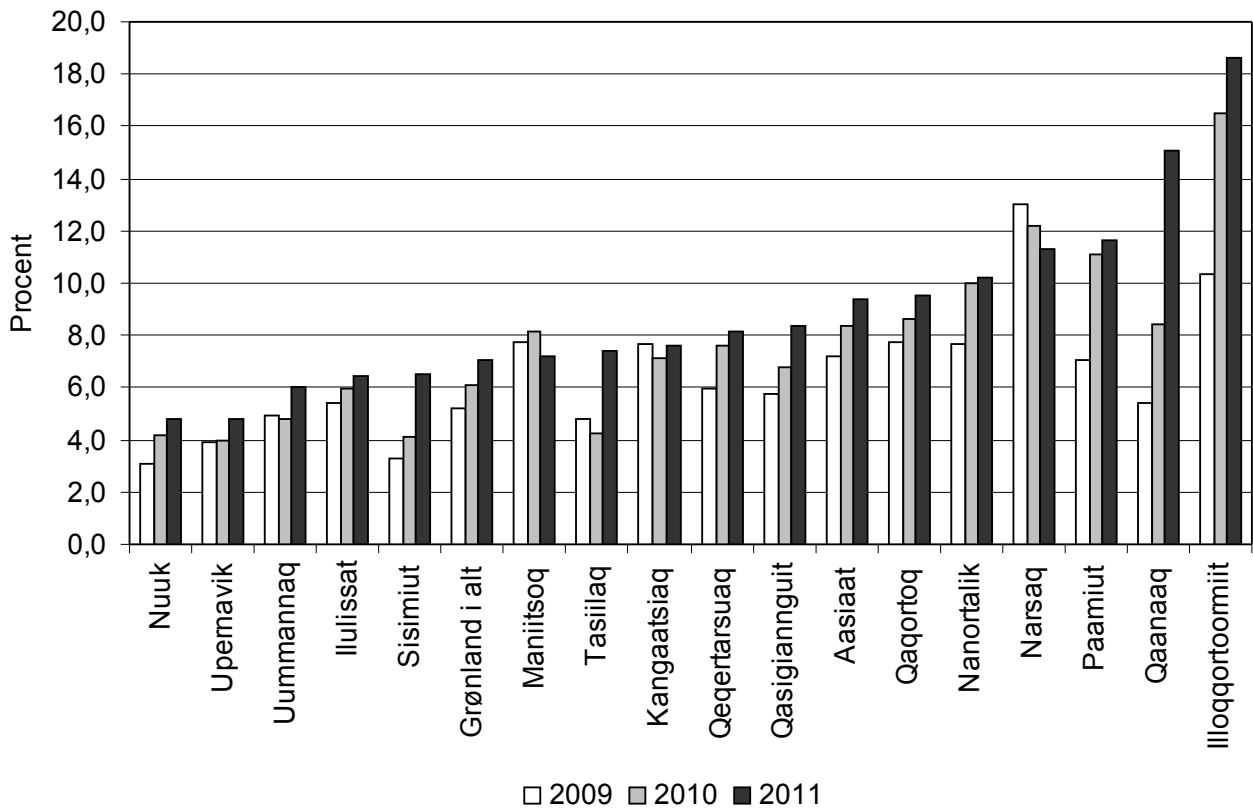
Suliffissaaleqisut	2009-mi amerlas-susaat	2009-mi pct	2010-mi amerlas-usaat	2010-mi pct	2011-mi amerlas-susaat	2011-mi pct
Nuuk	351	3,1	491	4,2	577	4,8
Upernavik	74	3,9	74	4,0	90	4,8
Uummannaq	79	4,9	77	4,8	97	6,0
Ilulissat	184	5,4	206	6,0	222	6,4
Sisimiut	142	3,3	181	4,1	292	6,5
Kalaallit Nunaat katillugu	2.029	5,2	2.412	6,1	2.794	7,0
Maniitsoq	184	7,8	193	8,1	171	7,2
Tasiilaq	91	4,8	82	4,2	142	7,4
Kangaatsiaq	66	7,7	60	7,1	63	7,6
Qeqertarsuaq	37	5,9	47	7,6	49	8,1
Qasigiannugit	47	5,7	61	6,8	74	8,3
Aasiaat	158	7,2	191	8,3	220	9,4
Qaqortoq	194	7,7	220	8,6	235	9,5
Nanortalik	109	7,6	143	10,0	143	10,2
Narsaq	169	13,0	159	12,2	144	11,3
Paamiut	86	7,0	132	11,1	135	11,6
Qaanaaq	29	5,4	45	8,4	84	15,1
Illoqqortoormiit	33	10,4	51	16,5	57	18,6

Pissarsivik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik / Naatsorsueqqissaarinernik toqqorsivik

Takussutissiaq A1. 2009-mit 2011-mut illoqarfinnut agguarlugit ukioq tamaat qaammammut suliffissaaleqissut.

2009-mit 2011-mut suliffissaaleqinermik eqqorneqarsimasut

Berørte af ledighed 2009-2011

Pissarsivik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik / Naatsorsueqqissaarinernik toqqorsivik

Ilanngussaq B: Akiligassanik kinguaattoorutit

Pisortanut akiligassanik kinguaattoorutit piffissami sivisunerusumi allanngorarpallaaratik 1 mia. kr.-it missaanni annertussuseqarput. Decembarimi 2011-imi akiligassanik kinguaattoorutit pillugit nassuiaat Naalakkersuisut Inatsisartunut agguappaat. Nassuiaammi tassani innuttaasut Namminersorlutik Oqartussanut kommuninullu akiligassanik kinguaattoorutaat qulaajarneqarput. Akiligassanik kinguaattoorutit annikillisinnissaannut iliuusissatut pilersaarummik nassuiaat imaqqanngilaq, kisiannili ataatsimut ajornartorsiut pillugu Naalakkersuisut kommuninik oqaloqateqarnerannut tunngavis-siilluni.

Tamanna tunngavigalugu Naalakkersuisut kommunillu ataatsimut suleqatigiissitaliorput, taannalu uku pillugit inassuteqaativinnik saqqummiisussaavoq

- Kommunit pisortallu allat akiliisitsiniartarnerisa aammalu Akileraartarnermut Aqutsisoqarfi-up pisortat pissaannik akiliisitsiniartarnera pitsaanerpaatinnissaanni suliassanik maannakkut agguaaaneq
- Suliassanik agguaaaneq iluarsiiiffigineqassaaq, tassunga ilanngullugu akiliisitsiniartarnerup kommunit tamakkiisummik ilaannakortumilluunniit utertinneqartariaqarnersoq.
- Suliami sulisunut pigineqatunut tunngatillugu pisortat pisassaat akilersinniagassat amerlas-susaat imminnut atapput.
- Akiliisitsiniartarnermi inatsiseqannermik nutaamik suliniuteqarnissaq pisariaqarpoq, aamma tamakku maannakkut atuuttunut sanilliullugu akiligassallit inatsisitigut inissisimanerannik annikillisitsissappata.

Taassuma saniatigut akiligassanik kinguaattoorutini killiffik tassaavoq 2011-mi augutsimiit 2012-imi januarimut annertungaatsiartumik annikillisimanerat. Akiligassanik kinguaattoorutit ikilineran-nut pissutaavoq akileraarutinut akiligassat kinguaattoorutit pisoqaanerit arlallit erniat ilanngullugit akileraaruteqartarnerup 2007-imi qitiusumit ingerlanneqalerneranut atatillugu kommuninit tigun-eqartut maannakkut pisoqalisimasutut nalikillilerneqarnerat.

2011-mi ukiap kingorna akiliisitsiniartarfiup ilanngaaseeriaaffianik ineriartortitsinera, taamaalilluni tigusisussaq pisortanut akiligassanik kinguaattooruteqarpat ilanngaasiinissaq siunertaralugu pisorta-nit akiliinerit akiliinnginnermi misissorneqartarlutik. Periuseq 2012-ip aallartinnerani atulerpoq, mi-silittakkullu annikitsut siulliit ilisimanarsisippat ilanngaasiisarnermi periuseq akiligassanik kingu-aattoorutit annikillisinnissaannut periusinngorsinnaasoq pitsaasoq.

Tabeli B1: augustimi 2011-mi januarimi 2012-imut sanilliullugu akiligassanik kinguaattoorutininik sanilliussineq.

Akiligassanik kinguaattoorutit suuneri	Augusti 2011		Januari 2012	
	Suliat amerlassusaat	Kinguaattoorutit amerlassusaat	Suliat amerlassusaat	Kinguaattoorutit amerlassusaat
	Stk.	1.000 Kr.	Stk.	Kr.
Meeqqanut akiliutit	66.490	273.359.049	63.108	272.559.820
Akileraarutit sinneri	12.477	117.258.140	5.092	42.557.130
ESU	109	71.491.313	109	67.346.414
Akileraarutit A-t	1.175	202.766.520	433	202.485.019
Suliffeqarfiit akileraarutaat	65	3.906.146	86	3.244.341
Ineqarnermut akiliutit	8.418	63.442.540	7.336	59.638.916
Akileraarutit erniaat	22.634	30.134.745	5	34.064
Komminut akiligassanik kinguaattoorutit assingitsut	19.597	37.661.353	16.781	37.429.153
Utertilluni akiliisussaatitaa- nermik ikiuineq	7.078	28.139.998	5.758	25.410.855
Ilinniagaqarnermi taarsigas- sarsiat	813	11.658.890	671	10.597.634
Meeqquariviit	22.578	16.387.684	18.443	14.832.613
Eqqakkat	76.142	17.665.809	61.316	16.667.533
Kommuni inuussutissarsiu- ti-nut taarsigassarsiarititaat	416	5.660.755	391	4.497.244
Namminersorlutik Oqartussa- nut akiligassanik kinguaattoo- rutit assigiinngitsut	1.450	11.882.144	1.520	13.835.663
Boligstøttemit taarsigassarsiat	258	11.430.703	458	24.623.764
Nammineq illuliornermi taar- sigassarsiat	605	7.457.828	591	7.977.890
Innaallagiat/imeq	9.988	5.244.571	8.106	4.742.232
Meeqqanut inissitanut anga- joqqaat akiliutaat	13.160	20.310.846	14.245	21.350.018
Nunat avannarliit piuma- saqaataat	1.408	23.603.193	1.562	25.685.878
Akiligassanik kinguaattoorutit allat	8.026	3.176.383	6.728	3.188.577
Katillugit	272.887	962.638.610	212.739	858.704.758

Pissarsivik: Akileraartarnermut Aqutsisoqarfik

Ilannugsaq C: Suliffeqarfiit Namminersorlutik Oqartussat pigisaat

Tabeli C1. Aktieselskabit Namminersorlutik Oqartussat pigisaat annerit tallimat kisitsisaat pingaarnerit.

SULIFFEQARFIIT NAMMINERSORLUTIK OQARTUSSAT TAMAKKIISUMIK AAMMA ILAANNAKORTUMIK PIGISAAT PILLUGIT PAASISSUTISSAT									
	Uki- oq	NO pi- gisai %-ngor- lugit	Ilanngaa-se- ereerluni angusat	Ukiumi angusat	Nammi- neq pigi- sat (ukiup naanerani)	Namineq pigisat ernia- lernerat	Sinne-qar- tooru-tit %-lugit	Akili- sinnaas- suseqar- neq %- lugu	Pissiar- siat %- lugit
Sulliffeqarfik			Kisitsisit pingaarnerit 1.000 kr.			Kisitsisit pingaarnerit			
Air Greenland A/S	2006	37,5	1.011.704	75.030	408.931				
	2007	37,5	1.074.678	49.280	458.211	11,4%	6,6%	47,1%	7,7%
	2008	37,5	1.152.059	56.683	514.894	11,6%	6,5%	50,9%	7,5%
	2009	37,5	1.112.913	36.762	551.656	6,9%	4,5%	52,9%	4,9%
	2010	37,5	1.134.513	41.079	592.735	7,2%	5,3%	55,3%	5,7%
KNI A/S (2009: Allannu- guineq 1/1 - 31/3 2010) (2010: 1/4.09 - 31/3.10)		100	2.071.141	-152.222	749.686				
	2007	100	2.068.000	29.069	953.755	3,4%	1,0%	46,4%	1,1%
	2008	100	2.281.629	25.451	646.852	3,2%	2,4%	36,5%	2,8%
	2009	100	482.210	-10.495	677.127	-1,6%	-1,4%	41,5%	-0,4%
	2010	100	2.105.295	36.392	984.810	4,4%	2,7%	54,9%	3,3%
2011	100	2.174.000	69.709	918.529	7,3%	5,4%	52,0%	6,6%	
Royal Arctic Line A/S	2006	100	751.832	59.595	393.823				
	2007	100	792.757	23.296	391.663	5,9%	5,0%	52,5%	5,2%
	2008	100	846.760	6.157	391.161	1,6%	1,9%	55,6%	2,2%
	2009	100	789.335	18.511	410.329	4,6%	3,1%	59,5%	3,6%
	2010	100	830.880	28.683	439.269	6,8%	4,7%	61,6%	5,6%
Royal Green- land A/S (Sulliffeqarfis- suaq) (Piffissaq: 1/10 - 30/9)	2006	100	5.297.968	37.839	857.704				
	2007	100	5.092.725	51.768	893.624	5,9%	1,9%	22,6%	2,4%
	2008	100	5.173.138	-77.509	815.871	-9,1%	1,0%	21,1%	1,3%
	2009	100	4.740.777	-196.007	831.082	-23,8%	-1,8%	22,4%	-2,3%
	2010	100	4.249.188	-42.539	802.656	-5,2%	1,7%	21,4%	1,9%
TELE Green- land A/S	2006	100	669.315	86.491	724.589				
	2007	100	667.627	80.012	785.728	10,6%	17,0%	74,2%	11,2%
	2008	100	698.886	70.084	830.352	8,7%	16,4%	47,8%	8,2%
	2009	100	742.822	46.770	853.482	5,6%	13,8%	46,3%	5,8%
	2010	100	776.985	47.375	838.756	5,6%	12,7%	45,8%	5,4%

Pissarsivik: Sulliffeqarfinnut allattoqarfik